

AUKŠČIAUSIOJI
AUDITO INSTITUCIJA
NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽĪSTAMI

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

VANDENS TIEKIMAS IR NUOTEKŲ TVARKYMAS

2020 m. lapkričio 19 d.

Nr. VAE-12

Valstybės kontrolės – aukščiausiosios valstybinio audito institucijos – pagrindinė funkcija – prižiūrėti, ar teisėtai ir efektyviai valdomi ir naudojami valstybės finansai ir kitas turtas bei kaip vykdomas valstybės biudžetas. Aukščiausioji audito institucija, teikdama audito pastebėjimus ir rekomendacijas, siekia didinti viešojo sektoriaus efektyvumą ir jo kuriamą naudą visuomenei, o savo darbui keldama aukščiausius kokybės reikalavimus – būti pavyzdžiu visam viešajam sektoriui.

Auditą atliko: Arvydas Laurinkevičius (grupės vadovas), Toma Pacevičiūtė, Rasa Pupeikytė-Usačiova, Antanas Aliulis, Tomas Musteikis, Dalė Blinkevičiūtė, Birutė Perlė.

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito ir Aplinkos apsaugos komitetams, Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai, Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai, Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai, savivaldybių administracijoms, savivaldybių audito ir kontrolės tarnyboms, Lietuvos savivaldybių asociacijai.

TURINYS

PAGRINDINIAI FAKTAI	4
SANTRAUKA	5
ĮŽANGA	11
AUDITO REZULTATAI	13
1. TURI BŪTI DIDINAMAS GERIAMOJO VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO PASLAUGŲ PRIEINAMUMAS GYVENTOJAMS	13
1.1. Nepakankama geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra	14
1.2. Ne visose tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) sudarytos galimybės nuotekas tvarkyti centralizuotai	19
1.3. Nežinoma tiksli beveik pusės geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų būklė	22
2. GERIAMOJO VANDENS SAUGAI IR KOKYBEI REIKIA SKIRTI DIDESNĮ DĖMESĮ	23
2.1. Daugiau kaip 30 proc. tiekėjų tiekia geriamąjį vandenį neturėdami licencijos ²⁴	
2.2. Kasmet vidutiniškai apie 11,7 proc. gyventojų centralizuotai tiekiamas nenuodugniai ištirtas geriamasis vanduo	25
2.3. Ne visas centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo atitinka saugos ir kokybės reikalavimus	27
2.4. Individualiai išgaunamas geriamasis vanduo ne visada atitinka saugos ir kokybės reikalavimus	29
3. TURI BŪTI MAŽINAMA GAMTINĖS APLINKOS TARŠA NUOTEKOMIS	32
3.1. Ne visos centralizuotai tvarkomos komunalinės ir paviršinės nuotekos išvalomos iki nustatytų reikalavimų	33
3.2. Ne visos ūkio subjektų ir gyventojų individualiai tvarkomos nuotekos išvalomos iki nustatytų reikalavimų	37
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS	41
PRIEDAI	45
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	45
2 priedas. Audito apimtis ir metodai	47
3 priedas. Pokyčių rodiklių duomenys	54
4 priedas. Savivaldybių geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros planų įgyvendinimas	55
5 priedas. Neinventorizuoti geriamojo vandens tiekimo, komunalinių ir paviršinių nuotekų tinklai	58

PAGRINDINIAI FAKTAI

140 mln. m³

vidutiniškai kasmet išgaunama požeminio vandens.

164,6 mln. m³

vidutiniškai kasmet centralizuotai tvarkoma komunalinių nuotekų.

28 654 km

eksploatuojama centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir komunalinių nuotekų surinkimo tinklų.

1,4 mlrd. Eur

2004–2018 m. panaudota geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai.

~ 24 proc.

geriamojo vandens tiekimo ir komunalinių nuotekų surinkimo tinklų, numatytų infrastruktūros plėtros planuose, nutiesta per daugiau nei 10 metų.

44 proc.

mažiau, nei planuota, gyventojų prisijungė prie geriamojo vandens tiekimo ir komunalinių nuotekų surinkimo tinklų 2004–2018 metais.

~ 50 proc.

geriamojo vandens tiekimo, komunalinių ir paviršinių nuotekų surinkimo tinklų neinventorizuota.

> 2,5 tūkst. gyventojų

35 (iš 109) geriamojo vandens tiekėjai tiekia geriamąjį vandenį neturėdami licencijos.

~ 17 tūkst. gyventojų

vidutiniškai kasmet centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo, neatitinkantis saugos ir kokybės reikalavimų.

24,2 proc.

į gamtinę aplinką išleidžiama centralizuotai tvarkomų iki nustatytų reikalavimų neišvalytų nuotekų.

SANTRAUKA

Audito svarba

Švarus geriamasis vanduo yra gyvybiškai svarbus žmonių gyvenimo kokybei, todėl svarbu užtikrinti, kad kiekvienas žmogus gautų geros kokybės ir saugų vartoti geriamąjį vandenį. Būtina nuolat stebėti ir kontroliuoti geriamojo vandens kokybę, nes ilgai vartojant geriamąjį vandenį, kuriame esančių cheminių (toksinių) medžiagų koncentracija viršija ribines reikšmes, gali būti padaroma nepataisoma žala žmogaus sveikatai.

Buityje ar gamybos procese naudojant vandenį susidaro nuotekos, kurių prieš išleidžiant į gamtinę aplinką tinkamai neišvalius gali būti sukeliama neigiamas poveikis aplinkai. Netinkamai tvarkomos nuotekos teršia aplinką, darydamos neigiamą įtaką ežerų, upių ar kitų vandens telkinių bei požeminio vandens kokybei.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos yra viešosios paslaugos, lemiančios aplinkos ir žmonių gyvenimo kokybę. Geriamojo vandens tiekimo paslaugos teikiamos 2,3 mln. (83,1 proc.), o nuotekų tvarkymo – 2,1 mln. (76,5 proc.) Lietuvos gyventojų. Per metus vidutiniškai išgaunama 140 mln. m³ požeminio vandens, kasmet į gamtinę aplinką išleidžiama 164,6 mln. m³ centralizuotai tvarkomų komunalinių nuotekų. Lietuvoje eksploatuojama 28 654 km centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir komunalinių nuotekų tvarkymo tinklų, paslaugas teikia 71 licencijuotas geriamojo vandens tiekimo ir 68 nuotekų tvarkymo subjektai.

Lietuvoje pagrindinis geriamojo vandens šaltinis yra požeminis vanduo. Mikrobiologinės šio vandens savybės paprastai yra geros, tačiau susiduriama su vandens taršos cheminiais elementais problemomis¹. Saugus ir geros kokybės geriamasis vanduo prieinamas ne visiems šalies gyventojams, nes nepakankamai išplėtotą centralizuotą geriamojo vandens tiekimo infrastruktūrą. Lietuvoje vis dar yra gyventojų, kurie nėra įsirengę nuotekų valymo įrenginių ir nevalytas nuotekas išleidžia į gruntą ar šalia esantį vandens telkinį. Pasitaiko atvejų, kai veiklą vykdančios įmonės į gamtinę aplinką išleidžia nevalytas arba nepakankamai išvalytas nuotekas.

Atsižvelgdama į tai, kad į geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą 2004–2018 m. investuota apie 1,4 mlrd. Eur, suprasdama geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo svarbą ir siekdama įvertinti, ar gyventojams tiekiamas švarus ir saugus geriamasis vanduo, o į aplinką išleidžiamos iki nustatytų reikalavimų išvalytos nuotekos, aukščiausioji audito institucija inicijavo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo auditą.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar gyventojai turi galimybę gauti saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir į aplinką išleisti tinkamai išvalytas nuotekas.

¹ https://vmvt.lt/sites/default/files/ataskaita_vand_lr_2018_galutine.pdf.

Audituojamieji subjektai:

Aplinkos ministerija, nes ji formuoja geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą.

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, nes ji atlieka geriamojo vandens saugos ir kokybės valstybinę kontrolę.

Valstybinė energetikos reguliavimo taryba, nes ji išduoda geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijas, prižiūri ir kontroliuoja geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų tvarkymo licencijuojamą veiklą.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar visiems gyventojams prieinamos centralizuotai tiekiamo geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugos;
- ar gyventojų vartojamas geriamasis vanduo yra saugus ir kokybiškas;
- ar prieš išleidžiant į gamtinę aplinką nuotekos išvalomos iki nustatytų reikalavimų.

Audituojamas laikotarpis:

- 2004–2018 m. laikotarpis, vertinant geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą;
- 2014–2018 m. laikotarpis, vertinant geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kokybę.

Auditas 2020 m. buvo laikinai sustabdytas dėl Seimo nutarimo² atlikti Aplinkos apsaugos taršos prevencijos veiklos efektyvumo ir rezultatyvumo auditą. Atnaujinus auditą buvo siekiama įvertinti įvykusius pokyčius, todėl tam tikrais klausimais buvo analizuoti ir 2019 m. duomenys.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (47 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

Lietuvoje ne visi gyventojai turi galimybę gauti (apsirūpinti) saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį, o į aplinką ne visada išleidžiamos tinkamai išvalytos nuotekos. Audito rezultatai parodė, kad nepakankamai išplėtotai teikiamų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų infrastruktūra, o tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) ne visos susidariusios nuotekos surenkamos centralizuotai, ne visi tiekėjai, tiekiantys geriamąjį vandenį, turi licenciją, prie tinklų jungiasi mažiau gyventojų, nei planuota, neužtikrinama geriamojo vandens kokybė ir tinkamas nuotekų tvarkymas.

² Seimo 2020-01-28 nutarimas Nr. XIII-2801 „Dėl pavedimo Lietuvos Respublikos valstybės kontrolei atlikti valstybinį auditą“.

1. NE VISIEMS GYVENTOJAMS PRIEINAMOS CENTRALIZUOTAI TIEKIAMO GERIAMOJO VANDENS IR NUOTEKŲ TVARKYMO PASLAUGOS

Į vandentvarkos sektorių 2004–2018 m. investuota apie 1,4 mlrd. Eur valstybės biudžeto ir ES lėšų, bet vykdoma centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų plėtra neužtikrina, kad paslaugos būtų prieinamos 95 proc. gyventojų. Visos savivaldybės yra parengusios geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus, tačiau iki 2018-12-31 sukurta ne visa juose numatyta infrastruktūra: 33 savivaldybės (iš 60), plane nurodžiusios planuojamų nutiesti geriamojo vandens tiekimo tinklų ilgį, įvykdė tik 24,4 proc. plano, 40 savivaldybių, plane nurodžiusių planuojamų nutiesti nuotekų surinkimo tinklų ilgį, įvykdė tik 23,8 proc. plano. Prie nutiestų tinklų 2004–2018 m. prisijungė 44 proc. mažiau gyventojų, nei planuota. Visa tai lėmė, kad 2019 m. pabaigoje centralizuotomis geriamojo vandens tiekimo paslaugomis naudojosi 83,1 proc., nuotekų tvarkymo paslaugomis – 76,5 proc. gyventojų. Į vandentvarkos sektorių investuota palyginti ilgai ir daug, todėl, Europos Komisijos nuomone³, šis sektorius neturėtų patekti tarp ateities finansavimo prioritetų. ES sumažinus finansavimą šiam sektoriui, o Lietuvai nepriėmus sprendimų dėl kitų finansavimo šaltinių mažėja galimybės pasiekti strateginiuose dokumentuose⁴ užsibrėžtus tikslus (1.1 poskyris, 14–19 puslapiai).

Miesto nuotekų valymo direktyva įpareigoja ES šalis tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) visas susidariusias nuotekas tvarkyti centralizuotai. Lietuva stojimo į ES sutartimi įsipareigojo tai daryti nuo 2010 m., bet ne tik neįgyvendina direktyvos reikalavimų daugiau kaip 10 metų, bet ir nėra nusistačiusi teritorijų, kuriose visos susidariusios nuotekos turi būti tvarkomos centralizuotai (aglomeracijų), ribų. Nenustačius aglomeracijų ribų nėra galimybės nustatyti, kokia dalis susidariusių nuotekų taršos tvarkoma centralizuotai. Neįgyvendinus direktyvos reikalavimų Lietuvai gali būti pritaikytos sankcijos: bauda už kiekvieną dieną, kol bus įgyvendinti direktyvos reikalavimai, arba vienkartinė bauda, arba abi kartu. Baudos dydis priklauso nuo pažeidimo masto ir trukmės. Minimali vienkartinė bauda Lietuvai būtų 437 tūkst. Eur (1.2 poskyris, 19–22 puslapiai).

Savivaldybių duomenimis, iki 2018-12-31 neinventorizuota beveik pusė geriamojo vandens tiekimo (45,7 proc.), trečdalis komunalinių nuotekų surinkimo (34,4 proc.) ir daugiau kaip 72 proc. paviršinių nuotekų surinkimo tinklų. Neinventorizavus tinklų, nesudaromos galimybės tiksliai įvertinti jų būklę ir lėšų poreikį infrastruktūros atnaujinimui. Savivaldybių planuojamas lėšų poreikis centralizuotų tinklų atnaujinimui (renovavimui) per ateinančius 5 metus yra apie 604,9 mln. Eur, bet jis nėra tikslus, nes tikslus gali būti nustatytas tik inventorizavus visus geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklus (1.3 poskyris, 22–23 puslapiai).

³ Aplinkos ministerijos 2020-06-19 pateikta informacija Valstybės kontrolei el. laišku.

⁴ Vyriausybės 2008-08-27 nutarimu Nr. 832 patvirtinta Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 m. plėtros strategija; Vyriausybės 2017-02-01 nutarimu Nr. 88 patvirtinta Vandenių srities plėtros 2017–2023 m. programa.

2. NE VISAS GYVENTOJŲ VARTOJAMAS GERIAMASIS VANDUO YRA SAUGUS IR KOKYBIŠKAS

Geriamojo vandens tiekimas yra licencijuojama veikla, bet 35 (iš 109) geriamojo vandens tiekėjai šį vandenį daugiau kaip 2,5 tūkst. gyventojų tiekia neturėdami licencijos. Šie tiekėjai nesikreipė į Valstybinę energetikos reguliavimo tarybą dėl licencijos išdavimo, o savivaldybės ir Valstybinė energetikos reguliavimo taryba periodiškai nesikeičia turima informacija apie vandens tiekimo veiklą vykdančius subjektus. Taip sudaromos sąlygos geriamojo vandens tiekėjams vykdyti veiklą neturint tam teisės. Vykdydami veiklą be licencijos jie neprivalo su Valstybine energetikos reguliavimo taryba derinti geriamojo vandens kainas, neprivalo užtikrinti geriamojo vandens tiekimo paslaugų plėtros ir periodiškos veiklos patikros. Taip gali būti neužtikrintas nepertraukiamas geriamojo vandens tiekimas, neužtikrinama tiekiamo geriamojo vandens kokybė, neišvengta neigiamų pasekmių žmonių sveikatai (2.1 poskyris, 24–25 puslapiai).

Geriamojo vandens tiekėjai Lietuvos higienos normoje HN 24 nustatytu periodiškumu turi atlikti 55 mikrobiologinių, cheminių (toksinių) ir kt. rodiklių tyrimus. 2014–2018 m. 93 (iš 175) vandens tiekėjai iš 744 (iš 1 898) vandenviečių 327,1 tūkst. gyventojų tiekė geriamąjį vandenį, atlikę ne visus higienos normoje nurodytų rodiklių tyrimus. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba nurodė, kad ne visų privalomų rodiklių tyrimai įtraukiami į programinės priežiūros planus, nes vandentvarkos įmonės neturi finansinių galimybių atlikti tyrimus, geriamasis vanduo tiekiamas mažam gyventojų skaičiui. Derindama programinės priežiūros planus, tarnyba neteisingai interpretuoja teisės aktus (pvz., leidžia neatlikti kai kurių rodiklių tyrimų). Vandenvietėse, kuriose buvo atlikti ne visi tyrimai 77 proc. atvejų buvo neištirtas daugiau kaip 21 (iš 55) higienos normoje nurodytas rodiklis. Nesuplanavus ir neatlikus visų higienos normoje nurodytų rodiklių tyrimų, gyventojams centralizuotai tiekiamas nežinomos kokybės geriamasis vanduo. Nenuodugnai ištirtas geriamasis vanduo iš 308 (iš 1 898) vandenviečių buvo tiekiamas 110,7 tūkst. gyventojų 5 metus iš eilės. Ilgą laiką tiekiant vandenį neatlikus tyrimų, t. y. neįvertinus jo kokybės ir atitikties saugaus vartojimo reikalavimams, gali būti keliamas neigiamas poveikis žmonių sveikatai (2.2 poskyris, 26–27 puslapiai).

Draudžiama tiekti geriamąjį vandenį, kuris neatitinka higienos normoje nustatytų reikalavimų, jeigu neįrodyta, kad naudojamas griežtai ribotą laikotarpį toks vanduo nekels potencialaus pavojaus žmonių sveikatai. 2014–2018 m. kasmet vidutiniškai iš 4 proc. (81 iš 1 898) eksploatuojamų vandenviečių 17 tūkst. gyventojų buvo centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo, kuriame buvo viršytos toksinių (cheminių) rodiklių ribinės reikšmės. Toks geriamasis vanduo gyventojams buvo tiekiamas neįvertinus, ar saugu jį vartoti. Ilgą laiką vartojant geriamąjį vandenį, kuris viršija higienos normoje nurodytas toksinių elementų ribines vertes, gali būti padaroma negrįžtama arba ilgalaikė žala sveikatai: gali padidėti vėžinių susirgimų rizika, atsirasti gyvybiškai svarbių organų ar jų sistemų pakenkimų, atsirasti kitų sveikatos būklės pablogėjimų, galinčių turėti neigiamos įtakos visaverčiam gyvenimui (2.3 poskyris, 27–29 puslapiai).

Individualiai geriamuoju vandeniu apsirūpina 16,9 proc. gyventojų, tačiau šachtinių šulinių vanduo ne visada atitinka saugos ir kokybės reikalavimus. 2014–2018 m. Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai ir Nacionaliniam visuomenės sveikatos centrai ištyrus daugiau kaip 10 tūkst. šachtinių šulinių geriamojo vandens mėginius toksiniams rodikliams nustatyti, vidutiniškai 29,8 proc. atliktų tyrimų neatitiko šio vandens kokybei taikomų reikalavimų.

Gyventojams tokį vandenį vartojant ilgą laiką ir nesiimant priemonių kokybei užtikrinti, gali kilti rizika jų sveikatai. 60 proc. apklaustų gyventojų žino, kad ne rečiau kaip kartą per metus reikia atlikti tyrimus, tačiau tik 10 proc. apklaustųjų juos atlieka ne rečiau kaip kartą per metus, o beveik pusė gyventojų (48 proc.) tyrimų neatlieka (2.4 poskyris, 29–32 puslapiai).

3. NE VISOS NUOTEKOS PRIEŠ IŠLEIDŽIANT Į GAMTINĘ APLINKĄ IŠVALOMOS IKI NUSTATYTŲ REIKALAVIMŲ

Lietuvoje tik 53 proc. paviršinio vandens telkinių yra geros būklės⁵. Net vandens telkinių būklei neatitinkant geros būklės reikalavimų į juos 2014–2019 m. vidutiniškai kasmet buvo išleidžiama 39,8 mln. m³, arba 24,2 proc., nevalytų ar nepakankamai išvalytų komunalinių ir 7,7 mln. m³, arba 13 proc., paviršinių nuotekų. Centralizuotai tvarkomos komunalinės nuotekos 62 proc. analizuotų atvejų iki nustatytų reikalavimų neišvalytos dėl netinkamų, pasenusių ar nepakankamo pajėgumo valymo įrenginių, 10 proc. atvejų – dėl jų surinkimo sistemų trūkumo. Paviršinės nuotekos 56 proc. analizuotų atvejų iki nustatytų reikalavimų neišvalytos dėl neįrengtų valymo įrenginių, dėl šių įrenginių sutrikimų – 12 proc. Neužtikrinant, kad iki nustatytų reikalavimų būtų išvalomos centralizuotai tvarkomos komunalinės ir paviršinės nuotekos ir jas ne vienerius metus leidžiant į gamtinę aplinką gali būti padaroma žala aplinkai (3.1 poskyris, 33–37 puslapiai).

24 proc. gyventojų neprisijungę prie centralizuotų nuotekų surinkimo tinklų nuotekas tvarko individualiai. Aplinkos apsaugos departamentas, 2014–2019 m. atlikęs apie 8,5 tūkst. gyventojų ir ūkio subjektų patikrinimų, nustatė 1 971 atvejį (27,2 proc. visų patikrinimų), kai gyventojai ir 443 (35 proc. visų patikrinimų) atvejus, kai ūkio subjektai netinkamai tvarko nuotekas. Nustačius, kad į gamtinę aplinką išleidžiamos nepakankamai išvalytos nuotekos, būtina įsitikinti, kad tarša yra nutraukta. Įvertinus, ar atlikti pakartotiniai patikrinimai 11-oje pasirinktų miestų, nustatyta, kad aplinkos apsaugos pareigūnai, nustatę, kad gyventojai netinkamai tvarko nuotekas, daugiau kaip 80 proc. atvejų neįsitikino, kad tarša buvo nutraukta. Pareigūnai nustatę, kad nuotekos tvarkomos netinkamai, taiko teisės aktuose numatytas poveikio priemones (skiria administracinę baudą ar kt.), o patikrinimus atlieka tik gavę pranešimą apie galimą nuotekų tvarkymo pažeidimą ar prevencinių akcijų metu. Neužtikrinus, kad ūkio subjektų ir gyventojų individualiai tvarkomos nuotekos būtų išvalomos iki nustatytų reikalavimų, sudaromos prielaidos gamtinės aplinkos (žemės, grunto, ežerų, upių ar kitų vandens telkinių, požeminio vandens) taršai (3.2 poskyris, 38–40 puslapiai).

Rekomendacijos

Aplinkos ministerijai

1. Siekiant sudaryti sąlygas gyventojams naudotis centralizuotai teikiamomis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis ir įgyvendinti strateginiuose planavimo dokumentuose nustatytus tikslus, numatyti priemones, skatinančias:
 - 1.1. savivaldybes įgyvendinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus (1-asis pagrindinis audito rezultatas);

⁵ Vyriausybės 2017-02-01 nutarimu Nr. 88 patvirtinta Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programa, priedas „Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programos įgyvendinimo vertinimo kriterijų ir jų siekiamų reikšmių sąrašas“, vertinimo kriterijaus kodas R-1-1.

- 1.2. gyventojus prisijungti prie savivaldybių nutiestų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
2. Siekiant sumažinti taršą nuotekomis ir jos neigiamą įtaką gamtinei aplinkai ir įgyvendinti Direktyvos Nr. 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo reikalavimus įtraukiant savivaldybes: parengti ir numatyti priemones, skatinančias nuotekų valymo įrenginių įrengimą ar jų modernizavimą savivaldybėse, kad į gamtinę aplinką būtų išleidžiamos tik iki nustatytų reikalavimų išvalytos nuotekos (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).

Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai

3. Siekiant išvengti neigiamų pasekmių žmonių sveikatai, užtikrinti nepertraukiamą paslaugų teikimą bei tiekiamo geriamojo vandens kokybę: įgyvendinti priemones, kurios nelicencijuotiems tiekėjams neleistų teikti geriamojo vandens tiekimo paslaugų gyventojams (2-asis pagrindinis audito rezultatas).

Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai

4. Siekiant užtikrinti, kad visiems gyventojams būtų tiekiamas saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantis geriamasis vanduo įdiegti papildomas priemonės ir:
 - 4.1. derinant vandens tiekėjų parengtus geriamojo vandens tiekimo programinės priežiūros planus, užtikrinti, kad į juos būtų įtraukti higienos normoje HN 24 nurodytų rodiklių tyrimai (2-asis pagrindinis audito rezultatas);
 - 4.2. stiprinti geriamojo vandens tiekėjų kontrolę, siekiant užtikrinti, kad būtų atlikti šio vandens programinės priežiūros planuose nurodytų rodiklių tyrimai (2-asis pagrindinis audito rezultatas).

Savivaldybėms

Aplinkos ministerijai, Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai, Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai įgyvendinant valstybinio audito rekomendacijas, savivaldybės turėtų: atlikus tyrimus ir nustačius, kad geriamajame vandenyje esančios cheminės medžiagos viršija higienos normoje nurodytas ribines reikšmes bendradarbiaujant su Nacionaliniu visuomenės sveikos centru įvertinti, ar tokio vandens tiekimas ribotą laiką neturės neigiamų pasekmių gyventojų sveikatai, ir numatyti priemones, kurios užtikrintų, kad gyventojams būtų tiekiamas saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantis geriamasis vanduo; inventorizuoti visus geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklus ir įvertinti jų būklę, periodiškai teikti informaciją Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai apie nelicencijuotų ūkio subjektų vykdomą geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų tvarkymo veiklą savivaldybės teritorijoje, Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai ūkio subjektams neišdavus geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų tvarkymo licencijos arba ūkio subjektams nutraukus nelicencijuojamą veiklą, užtikrinti vartotojams geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą (perimant infrastruktūrą ar kt.).

Siekdami didesnio audito poveikio, rezultatus pateikėme savivaldybių administracijoms, savivaldybių kontrolės ir audito tarnyboms, Lietuvos savivaldybių asociacijai.

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (41 psl.).

JŪŽANGA

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veikla apima vandens išgavimo ir jo išleidimo į aplinką ciklą. Vanduo naudojamas buityje, ūkio ar gamybinėje veikloje. Panaudotas vanduo ir kritulių vanduo, kuris išleidžiamas į aplinką tam skirtais inžineriniais įrenginiais ar atiduodamas tvarkyti, laikomas nuotekomis⁶ (1 pav.).

1 pav. Pagrindiniai geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo etapai

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Geriamojo vandens tiekimą, nuotekų tvarkymą ir šių paslaugų teikimą pagal kompetenciją reguliuoja Vyriausybė, Aplinkos ir Sveikatos apsaugos ministerijos, kitos įgaliotos institucijos ir įstaigos. Valstybinė energetikos reguliavimo taryba išduoda centralizuoto geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijas, geriamojo vandens saugą ir kokybę kontroliuoja Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, Nacionalinis visuomenės sveikatos centras, nuotekų tvarkymą – Aplinkos apsaugos departamentas (2 pav.).

2 pav. Geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą reguliuojančios ir kontroliuojančios institucijos ir įstaigos

	Vyriausybė	
	<i>formuoja geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo valstybinio reguliavimo politiką</i>	
Politikos formavimas, jos įgyvendinimo organizavimas	Aplinkos ministerija	Sveikatos apsaugos ministerija
	<i>formuoja valstybės politiką vandens ir nuotekų srityse ir organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą: tvirtina teisės aktus, nustatančius geriamojo vandens išgavimo, naudojimo ir nuotekų tvarkymo aplinkosaugos reikalavimus, nustato vandens, nuotekų ir teršalų apskaitos tvarką; vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybės reikalavimus; koordinuoja finansinės paramos skyrimą; koordinuoja kitų valstybės ir savivaldybių institucijų veiklą</i>	<i>nustato kokybės reikalavimus geriamajam vandeniui</i>
Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo organizavimas	Savivaldybės	
	<i>organizuoja geriamojo vandens tiekimą, nuotekų tvarkymą, planuoja geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą; prižiūri ir užtikrina infrastruktūros plėtros planų sprendinių įgyvendinimą; skiria viešuosius geriamojo vandens tiekėjus ir nuotekų tvarkytojus; nustato geriamojo vandens ir teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kainas; koordinuoja ir prižiūri geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje</i>	

⁶ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, 22 p.

Geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų veiklos priežiūra	Valstybinė energetikos reguliavimo taryba <i>išduoda geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijas, derina tiekiamo geriamojo vandens ir teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kainas ir prižiūri, kaip jos taikomos; atlieka geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų, paviršinių nuotekų tvarkytojų veiklos patikrinimus</i>		
Duomenų rinkimas ir analizė	Aplinkos apsaugos agentūra <i>priima, renka ir tvarko ūkio subjektų aplinkos monitoringo, vandens naudojimo, nuotekų tvarkymo duomenis; renka, apdoroja, apibendrina ir analizuoja statistinius duomenis vandens išteklių naudojimo, nuotekų tvarkymo srityse</i>		
Kontrolė	Aplinkos apsaugos departamentas <i>vykdo aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę; tikrina, ar teisingai apskaičiuotas ir deklaruotas mokestis už aplinkos teršimą</i>	Nacionalinis visuomenės sveikatos centras <i>organizuoja nitritų ir nitratų šachtinių šulinių vandenyje tyrimus, kai vanduo naudojamas neščiųjų ar kūdikių iki 6 mėn. maistui</i>	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba <i>atlieka valstybinę geriamojo vandens saugos ir kokybės kontrolę</i>

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus⁷

Geriamasis vanduo gali būti tiekiamas centralizuotai arba šiuo vandeniu gyventojai gali apsirūpinti individualiai iš šachtinių šulinių arba gręžinių. Nuotekos gali būti tvarkomos centralizuotai arba individualiose nuotekų tvarkymo sistemose.

Geriamojo vandens viešasis tiekimas yra pagrindinis fizinių ir juridinių asmenų aprūpinimo šiuo vandeniu būdas. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistema turi būti moderni, savarankiška, atitinkanti visuomenės poreikius ir interesus. Siekiant, kad ši sistema atitiktų techninius reikalavimus ir tenkintų visuomenės poreikius, savivaldybės turi tinkamai planuoti ir vykdyti šio vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bei infrastruktūros plėtrą.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra turi būti planuojama ir vykdoma taip, kad būtų pasiekti strateginiuose dokumentuose⁸ numatyti tikslai, užtikrinti paslaugų teikimą 95 proc. gyventojų. Tvarkant nuotekas taip pat turi būti įgyventi ir tarptautiniai įsipareigojimai įgyvendinti Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimus, t. y. užtikrinti, kad visos tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) susidariusios nuotekos būtų tvarkomos centralizuotai.

Visos institucijos turi veikti taip, kad būtų išvengta neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai, užtikrintas nepertraukiamas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas; užtikrinta visuomenės poreikius atitinkanti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra ir sudarytos sąlygos fiziniams ir juridiniams asmenims gauti saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir tinkamai tvarkyti nuotekas.

⁷ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas, Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, sveikatos apsaugos ministro 2011-07-07 įsakymas Nr. V-669 „Dėl apsinuodijimų nitritais ir nitratais diagnostikos ir profilaktikos“.

⁸ Vyriausybės 2008-08-27 nutarimu Nr. 832 patvirtinta Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 m. plėtros strategija; Vyriausybės 2017-02-01 nutarimu Nr. 88 patvirtinta Vandenų šalties plėtros 2017–2023 m. programa.

AUDITO REZULTATAI

1. TURI BŪTI DIDINAMAS GERIAMOJO VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO PASLAUGŲ PRIEINAMUMAS GYVENTOJAMS

1. Siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau gyventojų būtų aprūpinami centralizuotai tiekiamu geriamuoju vandeniu ir turėtų galimybes centralizuotai tvarkyti nuotekas, būtina vykdyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą.
2. Minėtos infrastruktūros plėtra turėjo būti planuojama ir įgyvendinama taip, kad būtų pasiekti strateginiuose dokumentuose numatyti tikslai ir įgyvendinti Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimai:
 - Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 m. plėtros strategijoje ir 2017–2023 m. vandenų srities plėtros programoje numatytas tikslas – viešai tiekiamo geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugos prieinamos 95 proc. šalies gyventojų.
 - Miesto nuotekų valymo direktyvoje⁹ numatyta pareiga centralizuotai tvarkyti visas tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) susidariusias nuotekas. Lietuva stojimo į ES sutartimi įsipareigojo šį reikalavimą įgyvendinti iki 2010 m.
3. Svarbu inventorizuoti ir atlikti nuolatinę nutiestų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų priežiūrą.
4. Laikėmės nuostatos, kad gyventojams sudarytos galimybės apsirūpinti centralizuotai tiekiamu geriamuoju vandeniu ir tvarkyti nuotekas, jeigu:
 - nutiesti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planuose numatyti tinklai ir prie jų prisijungia tiek gyventojų, kiek buvo numatyta¹⁰;
 - visose tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) susidariusios nuotekos tvarkomos centralizuotai¹¹;
 - turima tiksli informacija apie geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų būklę¹².

⁹ 1991-05-21 Tarybos direktyva Nr. 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo.

¹⁰ Savivaldybių patvirtinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planai; Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros projektų vykdytojų ir Aplinkos projektų valdymo agentūros sudarytos sutartys.

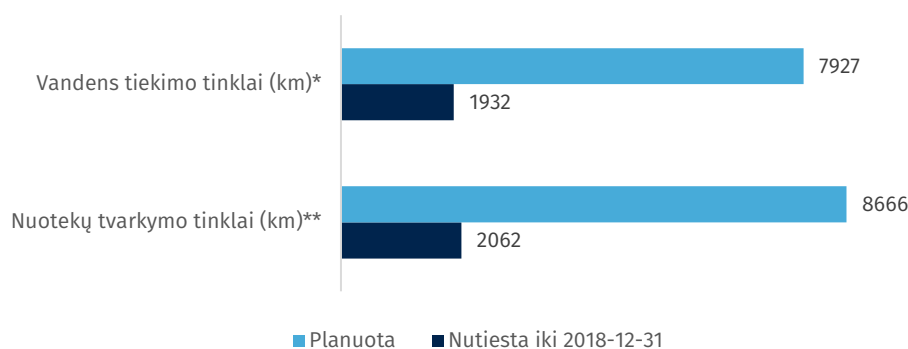
¹¹ 1991-05-21 Tarybos direktyva Nr. 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo, 3 str.

¹² Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 16 str. 4 d.; Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, 16 str. 15 d.

1.1. Nepakankama geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra

5. Savivaldybės, planuodamos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą, rengia geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus ir juose nustato plėtros kryptis, įgyvendinimo etapus, finansavimo šaltinius, viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorijas¹³.
6. Audito metu nustatėme, kad visos savivaldybės yra parengusios geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus ir juose nustačiusios viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorijas, kuriose planuojama vykdyti infrastruktūros plėtrą. Tačiau apie trečdalis savivaldybių šiuose planuose nėra nurodytos planuojamos geriamojo vandens tiekimo (21 savivaldybės) ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros (17 savivaldybių) sprendinių kiekybinės reikšmės: planuojamų nutiesti tinklų ilgis, vandens gerinimo įrenginių skaičius ir kt. Nenurodžius sprendinių kiekybinių reikšmių, nėra galimybių tinkamai įvertinti plano įgyvendinimą.
7. Įvertinę savivaldybių pateiktą informaciją apie infrastruktūros plėtros planų, kuriuose nurodytos sprendinių kiekybinės reikšmės, įgyvendinimą nustatėme, kad sukurta ne visa juose numatyta geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra (3 pav.):
 - 33 savivaldybės¹⁴, plane nurodžiusios planuojamų nutiesti geriamojo vandens tiekimo tinklų ilgį, iki 2018-12-31 įvykdė tik 24,4 proc. plano. 6 savivaldybės nepateikė informacijos apie planų įgyvendinimą;
 - 40 savivaldybių¹⁵, plane nurodžiusių planuojamų nutiesti nuotekų surinkimo tinklų ilgį, iki 2018-12-31 įvykdė tik 23,8 proc. plano. 3 savivaldybės nepateikė informacijos apie planų įgyvendinimą.

3 pav. Infrastruktūros plėtros planų įgyvendinimas (km)

* 33 savivaldybių pateikti duomenys

** 40 savivaldybių pateikti duomenys

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis

¹³ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, 12 str. 1 d.

¹⁴ 21 savivaldybė nebuvo suplanavusi numatomų nutiesti geriamojo vandens tinklų skaičiaus, 6 nepateikė ataskaitų apie planų vykdymą, todėl negalėjome vertinti jų įgyvendinimo.

¹⁵ 17 savivaldybių nebuvo suplanavusios numatomų nutiesti nuotekų tvarkymo tinklų skaičiaus, 3 nepateikė ataskaitų apie planų vykdymą, todėl negalėjome vertinti jų planų vykdymo.

8. Savivaldybės nurodė, kad pagrindinės planų neįgyvendinimo priežastys yra finansavimo stoka ir tai, kad, siekiant sudaryti galimybes 95 proc. savivaldybės gyventojų naudotis centralizuotai teikiamomis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis, infrastruktūros plėtros planavimas buvo vykdomas ir į retai apgyvendintas teritorijas. Didelių, koncentruotai apgyvendintų gyvenamųjų vietovių nepakako, kad būtų įgyvendinami užsibrėžti tikslai. Į viešojo vandens tiekimo teritorijas buvo traukiamos teritorijos, kuriose gyventojų buvo mažiau nei 50 asmenų, arba nekoncentruotai užstatytos, mažai gyventojų turinčios gyvenamosios vietovės, kuriose tiesti inžinerinius tinklus neekonomiška.
9. Siekiant užtikrinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą kuo didesniai gyventojų skaičiui, svarbu tiesiant tinklus prioritetą skirti tankiai apgyvendintoms teritorijoms. Teritorijos, į kurias tiesiami šie tinklai, pasirenkamos atsižvelgiant į savivaldybių parengtus šios infrastruktūros plėtros planus ir Vyriausybės bei aplinkos ministro nustatytus prioritetus¹⁶.
10. Audito metu įvertinę infrastruktūros plėtros prioritetus nustatėme, kad ne visais laikotarpiais prioritetas buvo skirtas tankiai apgyvendintoms teritorijoms, t. y. toms, kuriose gyventojų ekvivalentas didesnis nei 2000 (1 lentelė).

1 lentelė. Nustatyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros prioritetai

Nuostatų galiojimo laikotarpis	Nustatytas prioritetas
2008-07-06–2010-02-28	teritorijos, kuriose susidaranti nuotekų tarša didesnė nei 2000 g. e.
2010-02-28–2011-08-07	teritorijos, kuriose susidaranti nuotekų tarša didesnė nei 2000 g. e.; saugomos teritorijos, kuriose susidaranti nuotekų tarša 300 g. e.
2011-08-07–2017-02-09	teritorijos, kuriose susidaranti nuotekų tarša didesnė nei 500 g. e.; saugomos teritorijos, kuriose susidaranti nuotekų tarša 300 g. e.
2017-02-10–2018-10-24	mažosios gyvenvietės, turinčios nuo 200 iki 2 000 gyventojų
2018-10-24– iki dabar	gyvenamosios vietovės, turinčios daugiau kaip 2 000 gyventojų

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus¹⁷

11. Nuo 2008 m. geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros prioritetai keisti 4 kartus, apibrėžiant skirtingo tankumo teritorijas, t. y. nuo teritorijų, kuriose g. e. daugiau kaip 2000 iki teritorijų, kuriose g. e. 200. Aplinkos ministerijos teigimu¹⁸, skirtingi prioritetai nustatyti, nes pirmiausiai buvo planuojama finansuoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą gyvenvietėse, kuriose gyvena per 2000 gyventojų. Įtraukus jas į sąrašą manyta, kad jose nebėra poreikio plėsti infrastruktūrą, todėl buvo nuspręsta plėtrą vykdyti mažesnėse gyvenvietėse.
12. Nuolat keičiant prioritetus sudėtinga planuoti plėtrą ir tiksliai įvertinti, kiek gyventojų prisijungs prie sukuriosios geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų tvarkymo infrastruktūros.

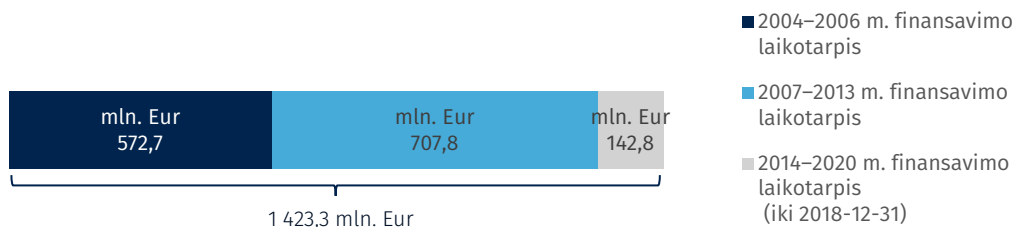
¹⁶ Aplinkos ministro 2008-06-30 įsakymu Nr. D1-351 patvirtintas Priemonių, kurios būtų įgyvendintos iš dalies finansuojant Europos Sąjungos struktūrinių lėšomis, planas; Vyriausybės 2017-02-01 nutarimu Nr. 88 patvirtinta Vandenų srities plėtros 2017–2023 metų programa.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Valstybės kontrolei 2019-03-28 el. laišku pateikta informacija.

13. Savivaldybėms ir vandens tiekimo įmonėms infrastruktūros plėtros planų įgyvendinimui ir juose numatytos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūros modernizavimui bei plėtrai 2004–2018 m. panaudota 1 423,3 mln. Eur (iš jų 1 023,3 mln. Eur ES lėšos) (4 pav.).

4 pav. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai panaudotos lėšos (mln. Eur)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos projektų valdymo agentūros duomenis

14. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra apima tinklų tiesimą ir nuotekų valymo, vandens gerinimo įrenginių statybą. Informacijos apie lėšas, 2004–2018 m. panaudotas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų tiesimui, Aplinkos projektų valdymo agentūra, t. y. šios plėtros projektus įgyvendinančioji institucija, neturi. Ši informacija kaupiama tik apie 2014–2020 m. finansinį laikotarpį.
15. Planuota, kad, įgyvendinus infrastruktūros plėtros projektus, 2004–2018 m. prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo tinklų prisijungs 247,7 tūkst., o prie nuotekų surinkimo tinklų – 486,1 tūkst. gyventojų. Vertindami, kaip pasiekti šie tikslai, nustatėme, kad nė vienu iš ES finansavimo laikotarpių jie pasiekti nebuvo (2 lentelė).

2 lentelė. Gyventojų prisijungimo prie geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų plano įgyvendinimas

	2004–2006 m. finansinis laikotarpis	2007–2013 m. finansinis laikotarpis	2014–2020 m. finansinis laikotarpis	
			Tarpinė reikšmė 2018-12-31	Galutinė reikšmė 2023-12-31
Gyventojų prisijungimas prie nuotekų tinklų				
Pirminis planas	190 092	270 000	26 000	26 000
Patikslintas planas	114 567	145 000	12 000	45 876
Faktas	104 806	122 531	9 630	16 772 (2019-12-31)
Gyventojų prisijungimas prie vandens tinklų				
Pirminis planas	139 174	80 000	28 500	28 500
Patikslintas planas	95 772	80 000	8 500	29 090
Faktas	91 088	75 990	6 856	11 188 (2019-12-31)

Šaltinis – Valstybės kontrolė

16. Pirminiai gyventojų prisijungimo prie tinklų planai buvo koreguojami: prisijungimo prie geriamojo vandens tiekimo tinklų sumažinti 63,4 tūkst. (25,6 proc.), prie nuotekų surinkimo – 214,5 tūkst. (44,1 proc.). Tačiau net ir sumažinus prisijungimo tikslus, prie nutiestų centralizuotų geriamojo vandens tiekimo tinklų prisijungė 10,3 tūkst. mažiau (5,6 proc.), prie nuotekų surinkimo tinklų – 34,6 tūkst. (12,7 proc.) mažiau gyventojų, nei planuota patikslintame plane.

Geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros projektų įgyvendinimo pavyzdžiai

Vykdamas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros projektą Kaune¹⁹ su projekto vykdytoju pasirašytoje sutartyje buvo numatyta nutiesti 49,73 km nuotekų surinkimo tinklų ir sudaryti galimybę prie tinklų prisijungti 5 770 gyventojų. Sutartis pakeista: numatyta sudaryti galimybę prisijungti 3 630 gyventojų (2 140, arba 37 proc. mažiau), o prisijungė 2 533.

Vykdamas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros projektą Vilniaus rajone²⁰ su projekto vykdytoju pasirašytoje sutartyje buvo numatyta nutiesti 32,5 km nuotekų surinkimo tinklų ir sudaryti galimybę prie tinklų prisijungti 1 245 gyventojams. Sutartis pakeista: numatyta sudaryti galimybę prisijungti 1 140 gyventojų (105, arba 8,4 proc. mažiau), o prisijungė 399.

17. Aplinkos projektų valdymo agentūra nurodo, kad mažiau nei planuota gyventojų prisijungia prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų, nes dalis jų buvo tiesiama į neužstatytas teritorijas su laisvais sklypais, taip pat netiksliai apskaičiuotas konkrečioje teritorijoje gyvenančių gyventojų skaičius.
18. Aplinkos projektų valdymo agentūra, įvertinusi vandentvarkos įmonių pateiktus dokumentus apie projektų įgyvendinimo stebėsenos rodiklių pasiekimą, nustatė, kad 34 projektai (iš 160) finansuoti ES 2007–2013 m. laikotarpio lėšomis, buvo netinkamai įgyvendinti. Įgyvendinus projektus prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų surinkimo tinklų prisijungė mažiau gyventojų, nei buvo numatyta sutartyse. Bendra šių projektų vertė apie 190 mln. Eur.
19. Įgyvendinant minėtus projektus planuota, kad iki 2016-12-31 prie centralizuotų geriamojo vandens tinklų prisijungs 31 504 gyventojai, bet faktiškai prisijungė 25,8 proc. mažiau (t. y. 8 137 gyventojais mažiau). Planuota, kad prie centralizuotų nuotekų surinkimo tinklų prisijungs 49 749 gyventojai, bet prisijungė 30 proc. mažiau (t. y. 14 905 gyventojais mažiau).
20. Aplinkos projektų valdymo agentūra vadovaudamasi Finansų ministerijos parengtomis rekomendacijomis²¹ pritaikė finansines korekcijas ir pareikalavo, kad projektų vykdytojai grąžintų 16 mln. Eur. Dėl šių korekcijų vyksta teisminiai procesai.
21. Dalis gyventojų neprisijungia prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų surinkimo tinklų net ir turėdami tokią galimybę (iki jų sklypo ribos nutiesti tinklai). Siekiant išsiaiškinti priežastis, kodėl gyventojai nesinaudoja centralizuotai tiekiamomis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis, Valstybės kontrolės užsakymu UAB „Vilmorus“ atliko gyventojų apklausą.
22. Apklaustos rezultatai²² parodė, kad 11 proc. apklaustų gyventojų geriamuoju vandeniu apsirūpina individualiai, 15 proc. jų centralizuotai teikiamomis geriamojo vandens tiekimo paslaugomis nesinaudoja, nors iki jų sklypo ribos yra nutiesti tinklai. 18 proc. apklaustų gyventojų nuotekas tvarko individualiai, 5 proc. jų centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis nesinaudoja, nors iki jų sklypo ribos nutiesti tinklai.

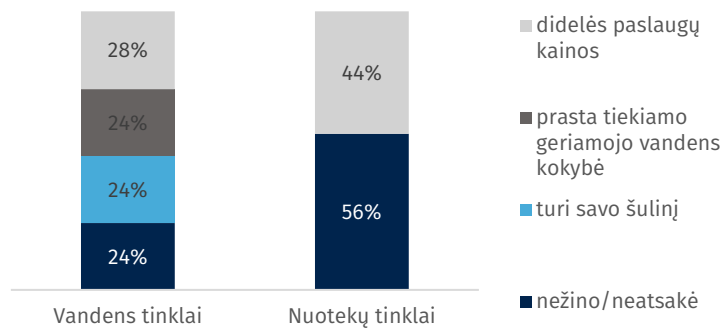
¹⁹ 2007–2013 m. finansinis laikotarpis.

²⁰ 2014–2020 m. finansinis laikotarpis.

²¹ Finansų ministro 2009-05-09 įsakymu Nr. 1K-173 patvirtintos Metodinės pažeidimų tyrimo ir nustatymo rekomendacijos, 26² p.

²² 2 priedas „Audito apimtis ir metodai“, 54 psl.

5 pav. Gyventojų nesijungimo prie nutiestų tinklų priežastys (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal UAB „Vilmorus“ atliktos apklausos rezultatus

23. Gyventojai nurodė, kad centralizuotai teikiamomis geriamojo vandens tiekimo paslaugomis nesinaudoja, nes didelės geriamojo vandens tiekimo paslaugų kainos, prasta centralizuotai tiekiamo geriamojo vandens kokybė, jie turi įsirengę šulinį ar gręžinį. Centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis gyventojai nesinaudoja dėl didelių paslaugų kainų (5 pav.).
24. Nepasiekus gyventojų prisijungimo prie nutiestų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų tikslų atskiruose finansiniuose laikotarpiuose nebuvo pasiekti ir strategijoje²³ numatyti tikslai, iki 2016 m. sudaryti galimybę 95 proc. gyventojų naudotis centralizuotai teikiamomis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis. Tikslas pasiekimo terminas nukeltas į 2023 m.²⁴ Kadangi 2014–2019 m. vidutiniškai kasmet prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo tinklų prisijungia 0,6 proc., o prie centralizuotų nuotekų surinkimo tinklų – 1,15 proc. gyventojų, tikėtina, kad nustatyti tikslai nebus pasiekti ir 2023 m. (3 lentelė). Esant tokiems prisijungimo tempams, 95 proc. gyventojų turės galimybę naudotis centralizuotai tiekiamo geriamojo vandens paslaugomis 2039 m., o nuotekų tvarkymo – 2035 metais.

3 lentelė. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas (proc.)

Rodiklis	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Vandens tiekimo paslaugų prieinamumas gyventojams, proc.	79,4	80,2	81,3	81,8	82,4	83,1
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas gyventojams, proc.	69,6	72,5	73,7	73,9	75,9	76,5

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

25. 2020 m. patvirtintas naujas strateginio planavimo dokumentas – Nacionalinis pažangos planas²⁵, kuriame tikslo pasiekimo terminas nukeltas dar kartą – į 2030 m.²⁶.

²³ Vyriausybės 2008-08-27 nutarimu Nr. 832 patvirtinta Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 m. plėtros strategija, 1 p.

²⁴ Vyriausybės 2017-02-01 nutarimu Nr. 88 patvirtinta Vandenių srities plėtros 2017–2023 m. programa, tikslas Nr. 4, kriterijai Nr. R-4-1 ir R-4-2.

²⁵ Vyriausybės 2020-09-09 nutarimu Nr. 998 patvirtintas 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas.

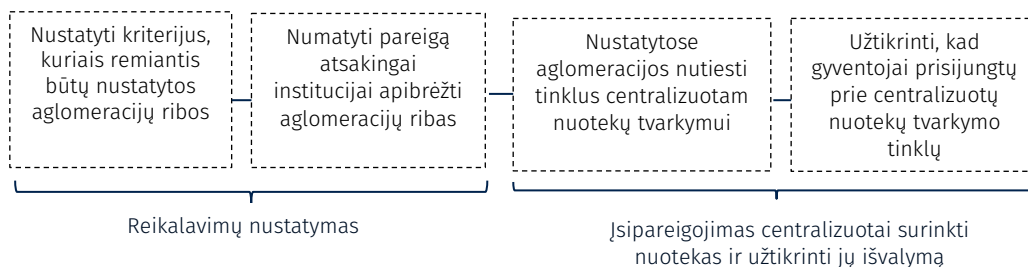
²⁶ Tikslas sudaryti galimybę naudotis centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis perkeltas toks pat – 95 proc. gyventojų; tikslas sudaryti galimybę naudotis geriamojo vandens tiekimo paslaugomis sumažintas 5 proc. – 90 proc. gyventojų.

26. Į vandentvarkos sektorių 2004–2018 m. investuota 1 023,3 mln. Eur. ES lėšų, tačiau vykdoma centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų infrastruktūros plėtra neužtikrina šių paslaugų prieinamumo 95 proc. gyventojų. Europos Komisijos nuomone²⁷, į šį sektorių investuota palyginti ilgai ir daug, todėl jis neturėtų būti tarp ateinančio finansinio laikotarpio prioritetų. ES sumažinus finansavimą šiam sektoriui, o Lietuvai nepriėmus sprendimų dėl kitų finansavimo šaltinių, mažėja galimybės pasiekti strateginiuose dokumentuose užsibrėžtus tikslus.

1.2. Ne visose tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) sudarytos galimybės nuotekas tvarkyti centralizuotai

27. Viena pagrindinių ES vandens politikos įgyvendinimo priemonių yra Miesto nuotekų valymo direktyva²⁸, kurioje nustatytos nuotekų surinkimo, valymo ir išleidimo taisyklės. Direktyva siekiama apsaugoti aplinką nuo išleidžiamų miesto nuotekų žalingo poveikio ir nuo biologiškai skaidomų gamybinių nuotekų iš maisto pramonės sektoriaus.
28. Direktyva nustato reikalavimus nuotekų tvarkymui aglomeracijose, t. y. visose teritorijose, kuriose susidaro ar gali susidaryti 2 000 ir daugiau gyventojų ekvivalentų atitinkanti tarša. Toks taršos ekvivalentas gali susidaryti tankiai apgyvendintose teritorijose ar teritorijose, kuriose vykdoma intensyvi ūkinė veikla.
29. Siekiant, kad tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) nuotekos būtų surenkamos centralizuotai ir išvalomos iki nustatytų reikalavimų, Lietuva turėjo imtis priemonių įgyvendinti minėtos direktyvos reikalavimus (6 pav.).

6 pav. Priemonės Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimams įgyvendinti

Šaltinis – Valstybės kontrolė

30. Lietuva stojimo į ES sutartimi įsipareigojo direktyvos reikalavimus įgyvendinti iki 2009-12-31, bet pareiga nustatyti aglomeracijų ribas, t. y. identifikuoti teritorijas, kuriose visos susidariusios nuotekos turi būti tvarkomos centralizuotai, šalies teisės aktuose atsirado tik 2019 m²⁹. Ši pareiga pavesta savivaldybėms. Aglomeracijų ribas pagal Aplinkos ministerijos parengtą metodiką³⁰ jos turi nusistatyti iki 2021-03-01. Penkios³¹ savivaldybės iki 2018-12-31 geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planuose jau buvo nusistačiusios tankiai apgyvendintų teritorijų (aglomeracijų) ribas.

²⁷ Valstybės kontrolei 2020-06-19 el. laišku pateikta informacija.

²⁸ 1991-05-21 Tarybos direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo.

²⁹ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo Nr. X-764 2, 3, 6, 9, 10, 12, 16, 20, 21, 22, 23, 32, 33, 34, 35, 38 str. ir 10-ojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 34-1, 35-1 str. ir priedu įstatymas Nr. XIII-1892, 21 str. 3 d.

³⁰ Aplinkos ministro 2019-05-29 įsakymu Nr. D1-332 patvirtinta Aglomeracijų ribų nustatymo metodika.

³¹ Šiaulių miesto ir rajono, Utenos, Anykščių ir Jurbarko rajonų.

31. Lietuva Europos Komisijai periodiškai teikia informaciją apie nuotekų tvarkymą 65 tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose). Ši informacija parengta vadovaujantis vandens tiekimo įmonių Aplinkos apsaugos agentūrai pateikta informacija apie nuotekų tvarkymą jų aptarnaujamose teritorijose, bet ne tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose).
32. Audito metu palyginę, kokios vietovės patenka į 5 savivaldybių nustatytas aglomeracijas, ir kokios vietovės patenka į tų pačių pavadinimų aglomeracijas, apie kurias Aplinkos apsaugos agentūra teikia informaciją Europos Komisijai, nustatėme, kad 4 aglomeracijų ribos nesutampa (4 lentelė).

4 lentelė. Savivaldybių ir Aplinkos apsaugos agentūros nurodytas teritorijų skaičius, patenkantis į aglomeracijų ribas

Aglomeracijos pavadinimas	Į aglomeracijos ribas patenkančios teritorijos, nurodytos savivaldybių parengtuose infrastruktūros plėtros planuose	Į aglomeracijos ribas patenkančios teritorijos, apie kurias teikiama informacija Europos Komisijai
Šiaulių aglomeracija	21 gyvenamoji teritorija X	9 gyvenamosios teritorijos
Utenos aglomeracija	26 gyvenamosios teritorijos X	10 gyvenamųjų teritorijų
Anykščių aglomeracija	10 gyvenamųjų teritorijų X	2 gyvenamosios teritorijos
Jurbarko aglomeracija	6 gyvenamosios teritorijos V	6 gyvenamosios teritorijos
Kuršėnų aglomeracija	14 gyvenamųjų teritorijų X	1 gyvenamoji teritorija

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių ir Aplinkos apsaugos agentūros pateiktus duomenis

33. Lietuva iki 2010 m. turėjo užtikrinti, kad aglomeracijose, kurių g. e. didesnis nei 2 000, visos susidariusios nuotekos būtų tvarkomos centralizuotai³². Praėjus daugiau nei 10 metų nėra nustatytos teritorijų ribos, kuriose visos susidariusios nuotekos turi būti taip tvarkomos.
34. Nenustačius tankiai apgyvendintų teritorijų (aglomeracijų) ribų, nėra galimybės nustatyti, kokia dalis susidariusios nuotekų taršos³³ kiekvienoje aglomeracijoje tvarkoma centralizuotai. Todėl Aplinkos apsaugos agentūros Europos Komisijai teikiami duomenys apie nuotekų tvarkymą nėra tikslūs ir teisingi.
35. Europos Komisija, įvertinusi Lietuvos pateiktus duomenis apie nuotekų tvarkymą 2014 m., nustatė, kad Lietuva neįvykdė įsipareigojimų centralizuotai surinkti visas aglomeracijose susidariusias nuotekas ir užtikrinti jų išvalymą pagal direktyvoje nustatytus reikalavimus. Todėl Europos Komisija 2017-02-05 pradėjo pažeidimo procedūrą³⁴ prieš Lietuvą, 2019-01-24 pateikė pagrįstą nuomonę, konstatuodama, kad:
- 54 aglomeracijose³⁵ (iš 65) per didelis ir nekontroliuojamas individualių nuotekų tvarkymo sistemų naudojimo mastas;

³² Europos Komisijos 2019-01-24 pagrįstoje nuomonėje Nr. C(2019)530final nurodyta bendra Komisijos praktika dėl ribos, kurią ji taiko pradėti pažeidimo procedūrą pagal Direktyvos 3 str., kaip nurodyta Teisingumo Teismo sprendimo byloje C-395/13 Komisija prieš Belgiją 33 punkte. Jame paaiškinta, kad, nepaisant to, kad pagal Direktyvą reikalaujama 100 proc. surinkimo, Komisija pradeda pažeidimo procedūrą tik dėl aglomeracijų, kuriose surinkimo lygis yra mažesnis negu 98 proc., arba tada, kai likę 2 proc. nesurinktų nuotekų sudaro 2 000 arba daugiau g. e.

³³ Susidariusi nuotekų tarša apskaičiuojama gyventojų ekvivalentu.

³⁴ 2017-02-15 oficialus pranešimas. Pažeidimas Nr. 2016/2193.

³⁵ 2019-01-24 pagrįstoje nuomonėje Nr. 2016/2193 nurodytos 54 aglomeracijos, kuriose per didelis ir nekontroliuojamas individualių nuotekų tvarkymo sistemų naudojimo mastas.

- vienoje aglomeracijoje (Kėdainių) centralizuotai surenkamos nuotekos neišvalomos iki nustatyto lygio.
36. Lietuva siekdama įgyvendinti minėtos direktyvos reikalavimus priėmė sprendimus dėl individualių nuotekų tvarkymo sistemų inventorizavimo, aglomeracijų ribų nustatymo, Kėdainių nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcijos, gyventojų, netinkamai tvarkančių nuotekas, įpareigojimo prisijungti prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklų.
 37. Direktyvos tikslai gali būti nepasiekti, nes priimtose Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo nuostatos įpareigoja prie nutiestų tinklų prisijungti tik tuos gyventojus, kurie netinkamai tvarko nuotekas. Tokiu atveju, Aplinkos apsaugos departamentui neatlikus patikrinimo ir neįrodžius netinkamai tvarkančių nuotekų atveju, nėra pareigos prisijungti prie tinklų, net jeigu jie nutiesti iki gyvenamo sklypo ribos.
 38. Direktyva nustato³⁶, kad tada, kai dėl aplinkosauginių ar ekonominių priežasčių nuotekas netikslinga tvarkyti centralizuotai, jos gali būti tvarkomos individualiai ir toks jų tvarkymas turi būti lygiavertis centralizuotam. Įstatyme numatytas įpareigojimas gyventojams, individualiai tvarkantiems nuotekas, jas išvalyti iki tokio paties lygio kaip išvalomos centralizuotai surenkamos nuotekos aglomeracijose. Šis įpareigojimas įsigalios tik nuo 2030-01-01³⁷.
 39. Nesant šių nuostatų egzistuoja rizika, kad, nutiesus centralizuotus nuotekų tinklus, gyventojai ir toliau prie jų nesijungs ir nebus užtikrinta, kad visose aglomeracijose, kurių g. e. didesnis nei 2000, susidariusios nuotekos būtų surenkamos centralizuotai³⁸, o individualiai tvarkomos būtų išvalytos iki tokio paties lygio kaip ir surenkamos centralizuotai³⁹.
 40. Lietuvai nesiėmus veiksmų užtikrinti minėtos direktyvos reikalavimų įgyvendinimo, gali būti pritaikytos sankcijos: bauda už kiekvieną dieną, kol direktyvos reikalavimai bus įgyvendinti, vienkartinė bauda arba abi kartu.
 41. Kol nebus įgyvendinti direktyvos reikalavimai, bauda už kiekvieną dieną gali svyruoti nuo minimalios 527,85 iki maksimalios – 31 671 Eur per dieną. Minimali vienkartinė bauda Lietuvai būtų 437 tūkst. Eur.⁴⁰ Baudos dydis priklauso nuo pažeidimo masto ir trukmės.

Kitoms ES šalims skirtų baudų pavyzdžiai

Nuo Miesto nuotekų valymo direktyvos perkėlimo termino pabaigos Europos Komisija į ES Teisingumo Teismą su ieškiniais prieš valstybes nares dėl direktyvos neperkėlimo ar netinkamo perkėlimo iš viso kreipėsi 41 kartą.⁴¹ Iš jų 4 kartus kreipėsi su ieškiniu prašydama paskirti baudą. Teismas tenkino Europos Komisijos prašymus ir skyrė tokias baudas:

- 2013-11-28 sprendimu byloje Nr. C-576/11 Liuksemburgas gavo 2 mln. Eur vienkartinę baudą ir periodinę 2800 Eur baudą už kiekvieną dieną nuo sprendimo paskelbimo iki jo įvykdymo dienos;
- 2015-10-15 sprendimu byloje Nr. C-167/14 Graikija gavo 10 mln. Eur vienkartinę baudą;
- 2016-06-22 sprendimu byloje Nr. C-557/14 Portugalija gavo 3 mln. Eur vienkartinę baudą ir periodinę 8000 Eur baudą už kiekvieną dieną nuo sprendimo paskelbimo iki jo įvykdymo dienos;

³⁶ Direktyva Nr. 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo, 4 str.

³⁷ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo Nr. X-764 2, 3, 6, 9, 10, 12, 16, 20, 21, 22, 23, 32, 33, 34, 35, 38 str. ir 10-ojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir įstatymo papildymo 34-1 ir 35-1 str. ir priedu įstatymas, 21 str. 7 d.

³⁸ Tarybos direktyvos Nr. 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo 3 str. ir I priedo A dalis.

³⁹ Ten pat, 4 str. 1 d.

⁴⁰ Europos Komisijos komunikatai SEK(2006) 1658 ir SEK(2010) 1371: http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/financial-sanctions/index_en.htm.

⁴¹ Europos Komisijos inicijuotų bylų sąrašas dėl Miesto nuotekų valymo direktyvos 91/271/EEB: https://ec.europa.eu/environment/water/water-urbanwaste/implementation/caselaw_en.htm.

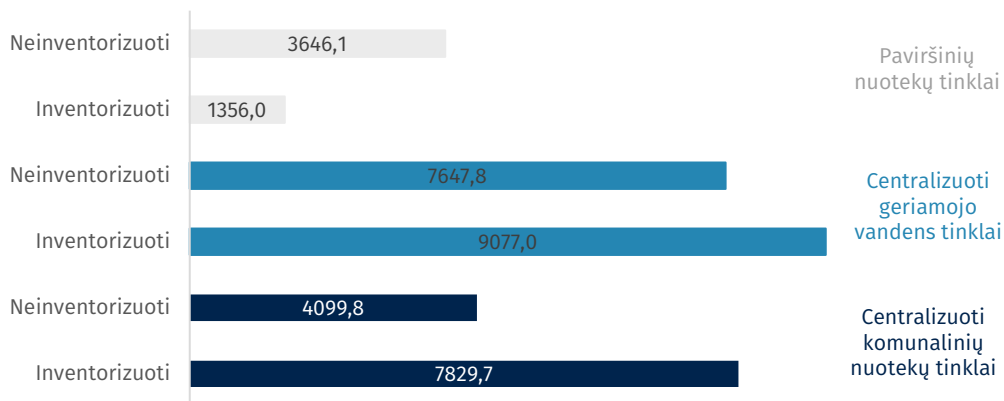
- 2013-10-17 sprendimu byloje Nr. C-533/11 Belgija gavo 10 mln. Eur vienkartinę ir 859 404 Eur periodinę baudą už kiekvieną pusmetį, kai vėluojama imtis būtinų priemonių pagal minėtą sprendimą.

42. Lietuva 10 metų neįgyvendina Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimų. Europos Komisijai pradėjus pažeidimo procedūrą dėl netinkamo direktyvos reikalavimų įgyvendinimo, Lietuva nesiėmė pakankamų veiksmų jos reikalavimų įgyvendinimui. Taip neužtikrinama, kad visos tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) susidariusios nuotekos būtų tvarkomos centralizuotai, o Komisijai pateikiami duomenys būtų teisingi.

1.3. Nežinoma tiksli beveik pusės geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų būklė

43. Norint užtikrinti kokybišką ir nenutrūkstamą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą, svarbu inventorizuoti visus viešajai paslaugai teikti naudojamus tinklus. Inventorizacija atliekama siekiant užtikrinti turto saugumą, jo naudojimo efektyvumą, nustatyti tolesnes turto naudojimo galimybes.
44. Lietuvoje iki 2018-12-31 nutiesta 16,7 tūkst. km geriamojo vandens tiekimo, 11,9 tūkst. km komunalinių nuotekų ir 5 tūkst. km paviršinių nuotekų surinkimo tinklų. Jų vertė 1 117,5 mln. Eur.
45. Savivaldybių pateikti duomenys parodė, kad iki 2018-12-31 neinventorizuota beveik pusė geriamojo vandens tiekimo (45,7 proc.), trečdalis komunalinių nuotekų surinkimo (34,4 proc.) ir daugiau kaip 72 proc. paviršinių nuotekų surinkimo tinklų (7 pav.).

7 pav. Centralizuotų tinklų inventorizacija (km)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis

46. Situacija savivaldybėse skirtinga: per 50 proc. centralizuotų geriamojo vandens tiekimo tinklų neinventorizuota 34-iose, komunalinių nuotekų surinkimo tinklų – 22-iose, o paviršinių nuotekų tinklų – 28-iose savivaldybėse. Tik keletas savivaldybių yra inventorizavusios visus jų teritorijoje esančius tinklus.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų inventorizavimo pavydžiai

Geriamojo vandens tiekimo centralizuotų tinklų daugiausiai neinventorizuota Telšių (91,8 proc.), Zarasų (91,1 proc.), Mažeikių (89,9 proc.), Pasvalio (88,4 proc.) ir Švenčionių (88,2 proc.) rajonų savivaldybėse.

Didžiausia dalis komunalinių nuotekų surinkimo tinklų neinventorizuota Mažeikių (83,3 proc.), Švenčionių (73 proc.), Kupiškio (69,6 proc.), Pasvalio (69,6 proc.) r. ir Palangos m. (69,2 proc.) savivaldybėse.

Trakų r., Visagino, Šiaulių m. ir Pagėgių savivaldybės nurodė neturinčios neinventorizuotų komunalinių nuotekų surinkimo ir geriamojo vandens tiekimo tinklų.

47. Savivaldybės nurodė, kad tinklų inventorizacijai trūksta pirminių nuosavybės dokumentų ir lėšų. Jų teigimu, iš viso reikėtų mažiausiai 13,9 mln. Eur:
- 50 savivaldybių nurodytas lėšų poreikis geriamojo vandens tiekimo tinklų inventorizacijai – 7,7 mln. Eur;
 - 37 savivaldybių nurodytas lėšų poreikis: komunalinių nuotekų surinkimo tinklų inventorizacijai – 4,5 mln. Eur, paviršinių tinklų – 1,7 mln. Eur.
48. Informaciją pateikė ne visos savivaldybės, todėl lėšų poreikis gali būti didesnis.
49. Vandentvarkos įmonės ir (arba) savivaldybės atsakingos už geriamojo vandens tiekimo ir komunalinių bei paviršinių nuotekų surinkimo tinklų techninę būklę, jų priežiūros organizavimą ir remontą⁴². Pagal savivaldybių pateiktą informaciją per artimiausius 5 metus reikės renovuoti apie 20 proc. šių tinklų. Planuojamas lėšų poreikis šiam tinklų atnaujinimui (renovavimui) per ateinančius 5 metus būtų 604,9 mln. Eur:
- 55 savivaldybių nurodytas lėšų poreikis geriamojo vandens tiekimo tinklų atnaujinimui (renovavimui) – 255,3 mln. Eur;
 - 56 savivaldybių nurodytas lėšų poreikis komunalinių nuotekų surinkimo tinklų atnaujinimui (renovavimui) – 277,8 mln. Eur;
 - 41 savivaldybės nurodytas lėšų poreikis paviršinių nuotekų surinkimo tinklų atnaujinimui (renovavimui) – 71,7 mln. Eur.
50. Neinventorizavus tinklų, nesudaromos galimybės tiksliai įvertinti tinklų būklę ir lėšų poreikį tinklų infrastruktūros atnaujinimui. Savivaldybės vertina lėšų poreikį tinklų atnaujinimui, tačiau jis nėra tikslus, nes tiksliai jį galima nustatyti tik inventorizavus visus geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklus. Nežinant tikslaus lėšų poreikio, gali būti laiku nesutvarkyti tinklai, į aplinką išsilieti nevalytos nuotekos, gyventojai tam tikrą laiką gali būti palikti be geriamojo vandens.

2. GERIAMOJO VANDENS SAUGAI IR KOKYBEI REIKIA SKIRTI DIDESNĮ DĖMESĮ

51. Laikėmės nuostatos, kad gyventojai vartoja saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį, jeigu:
- visi geriamojo vandens tiekėjai turi šio vandens tiekimo licencijas⁴³;
 - geriamojo vandens tiekėjai atlieka higienos normoje⁴⁴ nurodytų rodiklių tyrimus⁴⁵;

⁴² Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, 16 str. 15 d.

⁴³ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, 24 str.; Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijavimo taisyklės, 2.3 p.

⁴⁴ Sveikatos apsaugos ministro 2003-07-23 įsakymu Nr. V-455 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 24 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“.

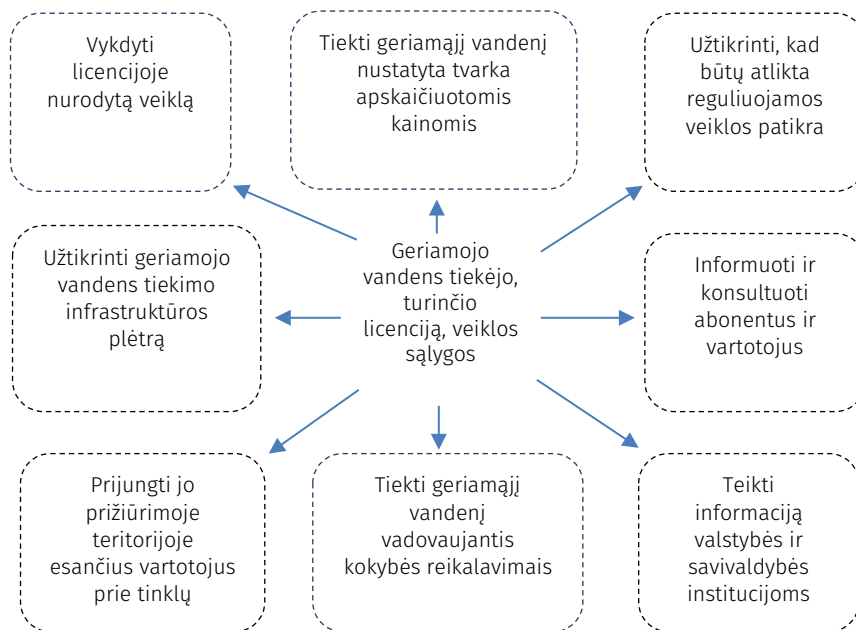
⁴⁵ Geriamojo vandens įstatymas, 11 str.

- gyventojams centralizuotai tiekiamame geriamajame vandenyje neviršijamos higienos normoje nurodytų toksinių (cheminių) rodiklių ribinės reikšmės⁴⁶;
- periodiškai atliekami individualiai išgaunamo geriamojo vandens tyrimai⁴⁷;
- valstybinės institucijos atlikusios tyrimus nustato, kad šachtinių šulinių ir versmių vanduo yra saugus⁴⁸.

2.1. Daugiau kaip 30 proc. tiekėjų tiekia geriamąjį vandenį neturėdami licencijos

52. Geriamojo vandens tiekimas yra licencijuojama veikla. Licencijos išduodamos vadovaujantis saugumo, patikimumo, efektyvumo ir nediskriminavo principais, kurie turi užtikrinti nepertraukiamą ir saugų geriamojo vandens tiekimą⁴⁹. Paslaugos turi būti teikiamos vienodomis sąlygomis.
53. Teisę tiekti geriamąjį vandenį suteikia Valstybinė energetikos reguliavimo taryba: ji išduoda geriamojo vandens tiekimo licenciją⁵⁰. Ją gavęs geriamojo vandens tiekėjas veiklą turi vykdyti laikydamasis nustatytų sąlygų (8 pav.).

8 pav. Geriamojo vandens tiekimo licencijų sąlygos

Šaltinis – Valstybės kontrolė

54. Siekdami įvertinti, ar visi centralizuotai geriamąjį vandenį tiekiantys geriamojo vandens tiekėjai turi geriamojo vandens tiekimo licencijas, palyginome Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos išduotų geriamojo vandens tiekimo licencijų sąrašą su Valstybinės maisto

⁴⁶ Lietuvos higienos norma HN 24:2003 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“, 18–20 ir 23 p.

⁴⁷ Geriamojo vandens įstatymas, 11 str.

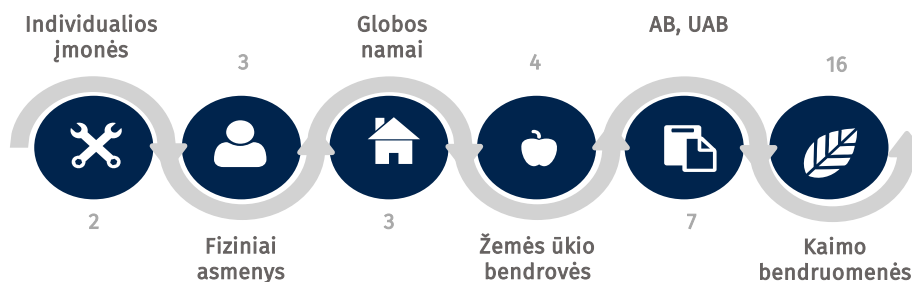
⁴⁸ Geriamojo vandens tiekimo įstatymas, 10 str. 1 d.

⁴⁹ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, 25 str.

⁵⁰ Ten pat, 9 str. 1 d. 7 p.

ir veterinarijos tarnybos geriamąjį vandenį tiekiančių tikrinamų ūkio subjektų sąrašą. Nustatėme, kad centralizuotai šį vandenį tiekia 109 geriamojo vandens tiekėjai, iš jų geriamojo vandens tiekimo licencijos neturi 35 (32 proc.) (9 pav.). Valstybinės energetikos reguliavimo tarnybos duomenimis, iki 2020 m. spalio 1 d. šešios (17 proc.) iš jų savo veiklą perdavė savivaldybėms ar jų paskirtiems geriamojo vandens tiekėjams. Tarybos duomenimis, nelicencijuotų tiekėjų paslaugomis naudojasi per 2,5 tūkst. gyventojų.

9 pav. Licencijų neturinčių geriamojo vandens tiekėjų skaičius pagal grupes

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos duomenis

55. Tarp geriamąjį vandenį tiekiančių ir licencijų neturinčių įmonių pasitaiko ir nedidelių kaimo bendruomenių, ir stambių pramonės įmonių.

Geriamojo vandens licencijų neturinčių vandens tiekėjų pavyzdžiai

ŽŪB A neturėdama licencijos geriamąjį vandenį tiekia 2 savivaldybės įstaigoms,
 ŽŪB B neturėdama licencijos geriamąjį vandenį tiekia 55 individualiems namams.
 AB A neturėdama licencijos geriamąjį vandenį tiekia uždarajai akcinei bendrovei.
 2 IĮ ir 3 fiziniai asmenys tiekia geriamąjį vandenį neturėdami licencijų 1 230 gyventojų.

56. Savivaldybėms pavesta organizuoti geriamojo vandens tiekimą savivaldybės teritorijoje, o Valstybinė energetikos reguliavimo taryba turi teisę išduoti, keisti, stabdyti ar panaikinti šio vandens tiekimo licencijas. Tačiau ne visi tiekėjai kreipėsi į tarybą dėl licencijos išdavimo. Savivaldybės su taryba periodiškai nesikeičia turima informacija apie vandens tiekimo veiklą vykdančius subjektus, taip sudaromas sąlygos tiekėjams vykdyti veiklą, neturint tam teisės.
57. Geriamasis vanduo neturėtų būtų tiekiamas neturint licencijos. Vandens tiekėjai, veiklą vykdydami be licencijos, neprivalo tiekti geriamąjį vandenį tik su Valstybine energetikos reguliavimo taryba suderintomis kainomis, neprivalo užtikrinti geriamojo vandens tiekimo plėtrą ar užtikrinti, kad būtų periodiška veiklos patikra. Taip gali būti neužtikrintas nepertraukiamas paslaugos teikimas, neužtikrinta tiekiamo geriamojo vandens kokybė, neišvengta neigiamų pasekmių žmonių sveikatai.

2.2. Kasmet vidutiniškai apie 11,7 proc. gyventojų centralizuotai tiekiamas nenuodugniai ištirtas geriamasis vanduo

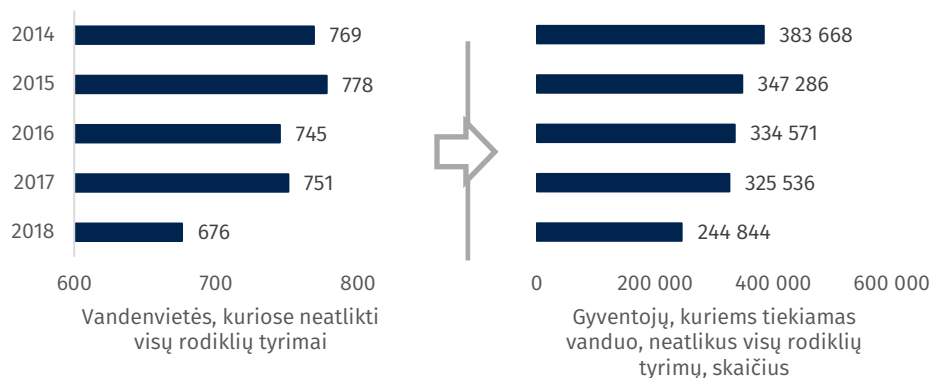
58. Siekiant užtikrinti, kad gyventojams būtų tiekiamas saugus ir švarus geriamasis vanduo, jo tiekėjai rengia ir kasmet tikslina šio vandens programinės priežiūros planus⁵¹ ir atlieka juose numatytų rodiklių tyrimus. Tiekėjai nustatytu periodiškumu turi atlikti 55 mikrobiologinių,

⁵¹ Geriamojo vandens įstatymas, 11 str. 8 d.

cheminių (toksinių) ir kt. rodiklių tyrimus⁵². Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba derina priežiūros planus ir atlieka geriamojo vandens saugos ir kokybės kontrolę.

59. Geriamasis vanduo gyventojams 2014–2018 m. buvo tiekiamas centralizuotai iš 1 898 vandenviečių. Nustatėme, kad šiuo laikotarpiu vidutiniškai kasmet 93 (iš 175) Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos kontroliuojami geriamojo vandens tiekėjai atliko ne visų higienos normoje nurodytų rodiklių tyrimus 744 vandenvietėse (39,2 proc.). Iš jų toks geriamasis vanduo buvo tiekiamas 327,1 tūkst. (11,7 proc.) gyventojų (10 pav.).

10 pav. Vandenvietės, iš kurių gyventojams tiekiamas geriamasis vanduo, atlikus ne visų rodiklių tyrimus

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenis

60. Gyventojų skaičius, kuriems centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo, atlikus ne visų Lietuvos higienos normoje HN 24 nurodytų rodiklių tyrimų, per 4 metus sumažėjo beveik 139 tūkst. (36,2 proc.). 2018 m. toks vanduo dar buvo tiekiamas 245 tūkst., arba 14,2 proc. šalies gyventojų, arba 1 gyventojui iš 7, naudojančių centralizuotai tiekiamą geriamąjį vandenį⁵³.
61. Nenuodugniai ištirtas geriamasis vanduo iš 308 vandenviečių buvo tiekiamas 110,7 tūkst. gyventojų 5 metus iš eilės.

Ilgą laiką nenuodugniai ištirto geriamojo vandens tiekimo pavyzdžiai

UAB „Raseinių vandenys“ 5 metus iš eilės iš 44 vandenviečių geriamąjį vandenį tiekė 23,6 tūkst. gyventojų, atlikus ne visų rodiklių tyrimus. Vidutiniškai vienoje jų neatlikta 24 (iš 55) rodiklių tyrimų.

UAB „Pasvalio vandenys“ 5 metus iš eilės iš 52 vandenviečių geriamąjį vandenį tiekė 19 tūkst. gyventojų, atlikus ne visų rodiklių tyrimus. Vidutiniškai vienoje jų neatlikta 20 (iš 55) rodiklių tyrimų.

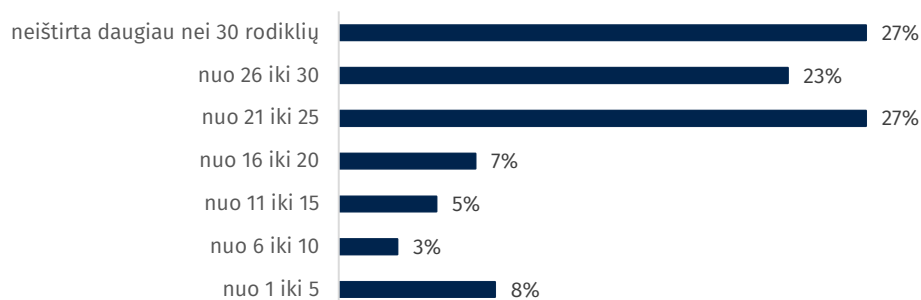
UAB „Nemėžio komunalininkas“ 5 metus iš eilės iš 36 vandenviečių geriamąjį vandenį tiekė 17,5 tūkst. gyventojų, atlikus ne visų rodiklių tyrimus. Vidutiniškai vienoje jų neatlikta 23 (iš 55) rodiklių tyrimų.

62. Vandenvietėse, kuriose buvo atlikti ne visi tyrimai, 77 proc. atvejų buvo neištirtas daugiau kaip 21 (iš 55) higienos normoje nurodytas rodiklis (11 pav.). Kuo mažiau rodiklių ištiriama, tuo mažiau informacijos žinoma apie vartojamo geriamojo vandens kokybę.

⁵² Sveikatos apsaugos ministro 2003-07-23 įsakymu Nr. V-455 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 24 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“, 6.4 p.

⁵³ Lietuvoje 2018 m. gyveno 2,8 mln. gyventojų, iš jų 2,3 mln. (82,44 proc.) naudojo centralizuotai tiekiamą geriamąjį vandenį.

11 pav. Vandenviečių pasiskirstymas pagal neištirtų rodiklių skaičių (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenis

63. Geriamojo vandens tiekėjai atliko ne visų Lietuvos higienos normoje HN 24 nurodytų rodiklių tyrimus, nes:
- programinės priežiūros planuose buvo numatyti ne visi geriamojo vandens tyrimai, todėl kasmet vidutiniškai 14 vandens tiekėjų nenuodugniai ištirtą geriamąjį vandenį tiekė 93,5 tūkst. gyventojų;
 - buvo atlikti ne visi programinės priežiūros planuose numatyti tyrimai, todėl vidutiniškai 58 vandens tiekėjai nenuodugniai ištirtą geriamąjį vandenį tiekė 203,5 tūkst. gyventojų;
 - planuose buvo numatyti ir atlikti ne visi tyrimai, todėl vidutiniškai kasmet 21 vandens tiekėjas tiekė nenuodugniai ištirtą geriamąjį vandenį 30,1 tūkst. gyventojų.
64. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba nurodė, kad ne visų rodiklių tyrimai į programinės priežiūros planus įtraukti, nes vandentvarkos įmonės neturi finansinių galimybių atlikti tyrimus, geriamasis vanduo tiekiamas mažam gyventojų skaičiui, taip pat derindama programinės priežiūros planus neteisingai interpretuoja teisės aktus (pvz., leidžia neatlikti kai kurių rodiklių tyrimų).
65. Nesuplanavus ir neatlikus visų higienos normoje nurodytų rodiklių tyrimų, gyventojams centralizuotai tiekiamas nežinomos kokybės geriamasis vanduo. Ilgą laiką tiekiant vandenį neatlikus tyrimų, t. y. neįvertinus jo kokybės ir atitikties saugaus vartojimo reikalavimams, gali būti keliamas neigiamas poveikis žmonių sveikatai.

2.3. Ne visas centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo atitinka saugos ir kokybės reikalavimus

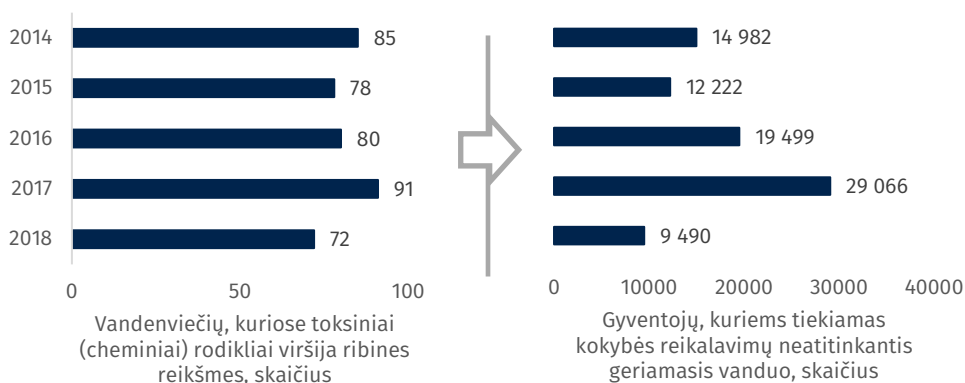
66. Draudžiama tiekti geriamąjį vandenį, kuris neatitinka Lietuvos higienos normoje HN 24 nustatytų reikalavimų, jeigu neįrodyta, kad naudojamas griežtai ribotą laikotarpį toks vanduo nekels potencialaus pavojaus žmonių sveikatai⁵⁴.
67. Audito metu vertindami, ar 2014–2018 m. centralizuotai tiekiamame geriamajame vandenyje nebuvo viršijamos toksinių (cheminių) elementų ribinės vertės, nustatėme, kad ne iš visų vandenviečių tiekiamas vanduo atitiko higienos normoje nurodytas šių rodiklių ribines reikšmes. Buvo viršytos šių toksinių (cheminių) rodiklių ribinės reikšmės: fluoro, boro,

⁵⁴ Geriamojo vandens įstatymas, 3 str. 1 d.

nitrato, nitrito, vario, nikelio, kadmio, arseno, gyvsidabrio, švino, haloformų sumos. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos teigimu,⁵⁵ nitrito, nitrato, kadmio, gyvsidabrio, švino ir haloformų sumos ribinių reikšmių viršijimai yra vienkartinio ar atsitiktinio pobūdžio.

68. Analizuojamu laikotarpiu kasmet vidutiniškai 11-oje savivaldybių (18 proc.) iš 81 eksploatuojamos vandenvietės (4,3 proc.) 17 tūkst. gyventojų buvo centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo, kuriame buvo viršytos toksinių (cheminių) rodiklių ribinės reikšmės (12 pav.).

12 pav. Vandenviečių skaičius, iš kurių gyventojams tiekiamas kokybės reikalavimų neatitinkantis geriamasis vanduo

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenis

69. 2014–2018 m. mažėjo (15,3 proc.) vandenviečių, iš kurių gyventojams tiekiamas geriamasis vanduo, kuriame esantys toksiniai (cheminiai) elementai viršija higienos normoje nurodytas ribines reikšmes, bet 2018 m. vis dar daugiau kaip 9 tūkst. gyventojų buvo tiekiamas ribines reikšmes viršijantis geriamasis vanduo.
70. Geriamasis vanduo, kuriame esantys vienas ar keli toksiniai (cheminiai) rodikliai viršija higienos normoje nustatytas ribines reikšmes, savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimu gali būti tiekiamas ribotą laiką, bet būtina įsitikinti, kad tokio vandens vartojimas nekeltų potencialaus pavojaus žmonių sveikatai⁵⁶. Tokį vertinimą atlieka Nacionalinis visuomenės sveikatos centras.
71. Nustatyta, kad nei savivaldybės, nei geriamojo vandens tiekėjai nesikreipė į Nacionalinį visuomenės sveikatos centrą arba nepateikė būtinos informacijos įvertinti, ar iš 81 vandenvietės 17 tūkst. gyventojų tiekiamas geriamasis vanduo, viršijantis cheminių (toksinių) rodiklių ribines reikšmes, nekels pavojaus žmonių sveikatai. Todėl nebuvo įvertinta, ar tokį vandenį saugu vartoti, ir nebuvo suderintos priemonės geriamojo vandens kokybei užtikrinti.
72. Beveik iš pusės vandenviečių (48 proc., 39 vnt.), iš kurių 2014 m. gyventojams buvo tiekiamas geriamasis vanduo, viršijantis toksinių (cheminių) rodiklių ribines reikšmes, toks pat vanduo buvo tiekiamas ir 2018 m. Taigi, penkerius metus iš eilės kokybės reikalavimų neatitinkantis vanduo buvo tiekiamas 4 735 gyventojams.

⁵⁵ Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos 2020-10-21 raštas Nr. B6-(1.9.)-2353.

⁵⁶ Geriamojo vandens įstatymas, 10 str. 3 d.

5 metus gyventojams tiekiamo geriamojo vandens, kuriame buvo viršytos toksinių (cheminių) rodiklių ribinės reikšmės, pavyzdžiai

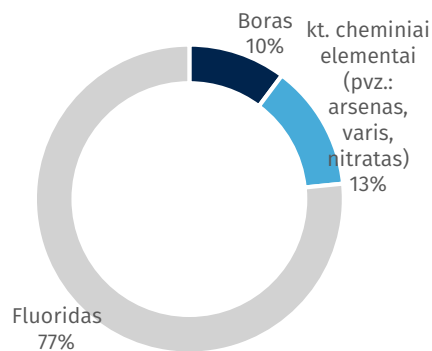
Iš Leliūnų vandenvietės (Kretingos r. sav.) tiekiamame geriamajame vandenyje fluorida koncentracija ribines reikšmes viršija visus 5 metus. 2014 m. – 1,5, 2015 m. – 3,6, 2016 m. – 3,9, 2017 m. 4,5, 2018 m. – 4,1 karto. Geriamasis vanduo tiekiamas 104 gyventojams.

Iš Daukšių vandenvietės (Skuodo r. sav.) tiekiamame geriamajame vandenyje fluorida koncentracija ribines reikšmes viršija visus 5 metus. 2014 m. – 2,3, 2015 m. – 2,2, 2016 m. – 2,3, 2017 m. – 2,3, 2018 m. – 2,4 karto. Geriamasis vanduo tiekiamas 232 gyventojams.

Iš Šaukėnų vandenvietės (Kelmės r. sav.) tiekiamame geriamajame vandenyje fluorida koncentracija ribines reikšmes viršija visus 5 metus. 2014 m. – 1,9, 2015 m. – 1,9, 2016 m. – 2, 2017 m. – 1,9, 2018 m. – 2 kartus. Geriamasis vanduo tiekiamas 477 gyventojams.

73. Išanalizavę, kokie toksiniai (cheminiai) elementai viršija higienos normoje nurodytas ribines reikšmes, nustatėme, kad jas viršija 11 elementų. Daugiau nei 75 proc. atvejų tiekiamas geriamasis vanduo, kuriame fluoridas viršija ribines reikšmes (13 pav.).

13 pav. Geriamajame vandenyje viršytų toksinių (cheminių) elementų struktūra (proc.)

Fluoridas	<i>sukelia dantų emalės ir kaulų struktūros pažeidimus</i>
Boras	<i>sukelia centrinės nervų sistemos, virškinimo trakto, kepenų, inkstų, vaisiaus vystymosi ir kt. pakenkimus.</i>
Arsenas	<i>sukelia tam tikros rūšies diabetą; plaučių, odos, šlapimo pūslės, inkstų, vaisiaus vystymosi, širdies ir kraujagyslių sistemos, centrinės ir periferinės nervų sistemos pakenkimus; vėžį; ypač jautrūs vaikai.</i>
Varis	<i>sukelia virškinimo sistemos sutrikimo simptomus (pykinimą, vėmimą, pilvo skausmus, viduriavimą).</i>
Nitratai	<i>sukelia skydliaukės nepakankamumo simptomus, skydliaukės padidėjimą.</i>

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenis

74. Vartojant geriamąjį vandenį, kuris viršija higienos normoje nurodytas toksinių elementų ribines vertes, gali būti padaroma negrįžtama arba ilgalaikė žala žmonių sveikatai: gali padidėti vėžinių susirgimų rizika, atsirasti gyvybiškai svarbių organų ar jų sistemų pakenkimų ar kitų sveikatos būklės pablogėjimų, galinčių turėti neigiamos įtakos visaverčiam gyvenimui.

2.4. Individualiai išgaunamas geriamasis vanduo ne visada atitinka saugos ir kokybės reikalavimus

75. Individualiai geriamuoju vandeniu apsirūpina 16,9 proc. gyventojų. Centralizuotai tiekiamo šio vandens kokybę turi užtikrinti tiekėjas. Gyventojai, individualiai apsirūpinantys geriamuoju vandeniu, patys rūpinasi asmeniniame namų ūkyje vartojamo vandens sauga ir kokybe⁵⁷. Individualiai išgaunamo geriamojo vandens kokybę tikrina Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba ir Nacionalinis visuomenės sveikatos centras (5 lentelė).

⁵⁷ Fiziniai ir juridiniai asmenys, neturintys galimybių naudotis viešai tiekiamu geriamuoju vandeniu ir laisvai ar su leidimais naudojantys vandens išteklius, vandeniu apsirūpina individualiai ir rūpinasi asmeniniame namų ūkyje naudojamo vandens sauga ir kokybe (Geriamojo vandens įstatymas, 3 str. 5 d.).

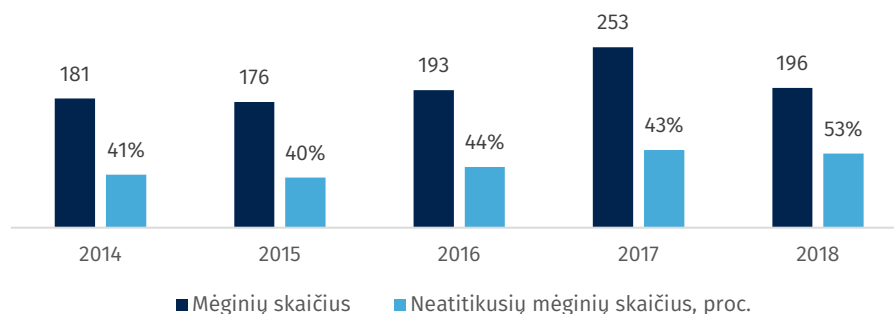
5 lentelė. Gyventojų ir valstybinių institucijų atsakomybės rūpinantis individualiai išgaunamo geriamojo vandens sauga

Vandens saugą ir kokybės kontrolę užtikrinantis subjektas	Atsakomybė	Kokybės patikrinimo / kontrolės periodiškumas	Atliekamų tyrimų pobūdis
Gyventojas	rūpinasi vartojamo vandens sauga ir kokybe	rekomenduojama atlikti bent kartą per metus	Tyrimų minimali apimtis yra: žarninės lazdelės (skaičius 100 ml) arba atsparios šilumai koliforminės bakterijos (skaičius 100 ml); nitratai, nitritai, amoniakas, permanganato indeksas, savitasis elektrinis laidis.
Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	vykdo individualiam apsirūpinimui skirtų geriamojo vandens šaltinių saugos tikrinimą	pagal vartotojų skundus, įstaigų ar organizacijų pranešimus, potvynių užliejamose teritorijose ir kt. ekstremaliomis situacijomis	mikrobiologiniai – žarninės lazdelės skaičius (<i>E. coli</i>), žarninių enterokokų skaičius, lūžinių klostridijų skaičius; toksiniai (cheminiai) rodikliai – nitritai, nitratai; indikatoriniai rodikliai: amonis.
Nacionalinis visuomenės sveikatos centras	organizuoja šachtinių šulinių vandens cheminius tyrimus azoto grupės junginių – nitritų ir nitratų – kiekiui nustatyti	gavus asmens sveikatos priežiūros įstaigos pranešimą apie nėsčiąją ar kūdikį iki 6 mėnesių amžiaus, maistui naudojančius šachtinio šulinio vandenį	cheminiai tyrimai azoto grupės junginių – nitritų ir nitratų – kiekiui nustatyti

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus⁵⁸, Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir Nacionalinio visuomenės sveikatos centro pateiktą informaciją

76. Geriamasis vanduo yra saugus ir sveikas vartoti, kai jame nėra mikroorganizmų, parazitų ir medžiagų, savo kiekiu ar koncentracijomis galinčių kelti pavojų žmonių sveikatai⁵⁹. Mikrobiologiškai užterštas vanduo gali lemti žarnyno infekcinių ligų plitimą. Vandenyje esantys nitratai, patekę į organizmą, virsta toksiškais junginiais – nitritais.
77. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, išanalizavusi pastarųjų metų šachtinių šulinių vandens tyrimų duomenis, nurodo, kad jų vanduo nėra saugus ir kokybiškas. 2014–2018 m. tarnybos laboratorijose ištirti 999 šių šulinių geriamojo vandens mėginiai (vidutiniškai 200 kasmet) cheminiams ir mikrobiologiniams rodikliams nustatyti. Vidutiniškai 44 proc. atliktų tyrimų neatitiko geriamojo vandens kokybės reikalavimų (14 pav.).

14 pav. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos atlikti šachtinių šulinių mėginių tyrimai

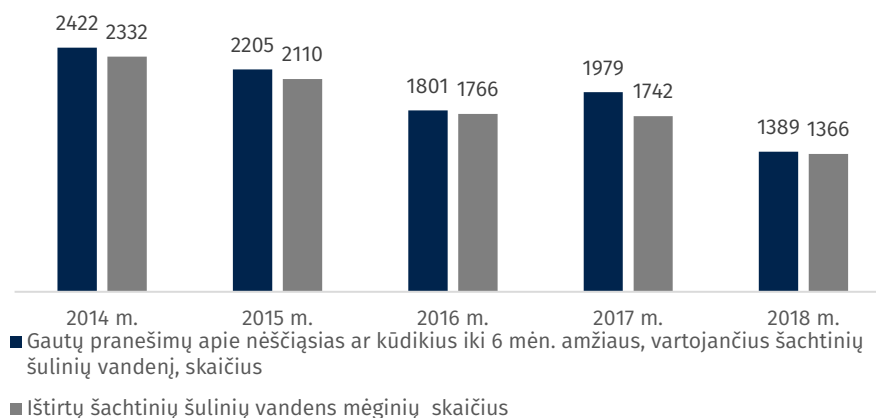
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos duomenis

⁵⁸ Geriamojo vandens įstatymas; sveikatos apsaugos ministro 2011-07-07 įsakymas Nr. V-669 „Dėl apsinuodijimų nitritais ir nitratais diagnostikos ir profilaktikos“.

⁵⁹ Žmonėms skirto vartoti vandens direktyva, 4 str.

78. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba nurodo, kad būtina skatinti gyventojus tikrinti savo šulinių vandenį, raginti savivaldybes ieškoti būdų individualių šulinių valymui ir dezinfekcijai, sudaryti sąlygas gyventojams prisijungti prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo tinklų.
79. Nacionalinis visuomenės sveikatos centras 2014–2018 m. gavo 9 796 pranešimus apie nėsčiąsias ar kūdikius iki 6 mėnesių, kurie vartoja šachtinių šulinių vandenį. Pagal gautus pranešimus kasmet vidutiniškai buvo ištiriama 95,1 proc. šachtinių šulinių (15 pav.).

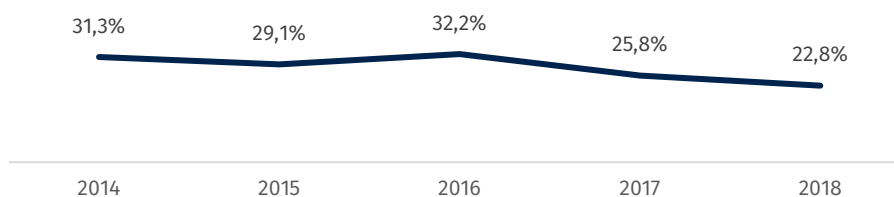
15 pav. Nacionalinio visuomenės sveikatos centro atliekamų šachtinių šulinių tyrimų skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Nacionalinio visuomenės sveikatos centro duomenis

80. Vidutiniškai 2014–2018 m. 28,2 proc. vandens mėginių viršijo nitritų ir nitratų ribines vertes. Nuo 2014 m. šachtinių šulinių vandens mėginių, kurie neatitinka šių reikalavimų, sumažėjo beveik 8,5 proc. punkty, bet 2018 m. vis dar 22,8 proc. atliktų geriamojo vandens tyrimų viršijo higienos normoje nustatytas ribines reikšmes (16 pav.).

16 pav. Nustatytų atvejų, kai buvo viršytos cheminių elementų ribinės reikšmės, ir atliktų tyrimų santykis (proc.)

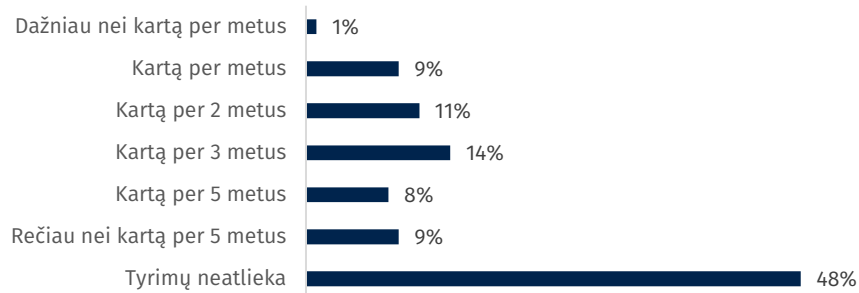
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Nacionalinio visuomenės sveikatos centro duomenis

81. Nitratams ir (ar) nitritams viršijant ribines reikšmes, vanduo yra netinkamas vartoti ir maistui gaminti.
82. Vadovaujantis Lietuvos higienos norma HN43⁶⁰ gyventojams, individualiai apsirūpinantiems geriamuoju vandeniu, rekomenduojama ne rečiau kaip kartą metuose atlikti šio vandens cheminį ir mikrobiologinį tyrimą. Siekiant išsiaiškinti, ar gyventojai žino apie rekomendaciją atlikti šiuos tyrimus, Valstybės kontrolės užsakymu UAB „Vilmorus“ atliko gyventojų, individualiai apsirūpinančių geriamuoju vandeniu, apklausą.

⁶⁰ Sveikatos apsaugos ministro 2005-06-22 įsakymu Nr. V-513 patvirtinta Lietuvos higienos norma HN 43 „Šuliniai ir versmės: įrengimo ir priežiūros saugos sveikatai reikalavimai“, 38–40 p.

83. Apklaustos rezultatai parodė, kad dauguma (60 proc.) respondentų, žino, kad ne rečiau kaip kartą per metus reikia atlikti vandens tyrimus. Tačiau tik 10 proc. apklaustųjų juos atlieka ne rečiau kaip kartą per metus, o beveik pusė gyventojų (48 proc.) jų neatlieka (17 pav.).

17 pav. Gyventojų, individualiai apsirūpinančių geriamuoju vandeniu, dalis (proc.), periodiškai atliekančių geriamojo vandens tyrimus

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal UAB „Vilmorus“ apklaustos duomenis

84. Individualiai išgaunamas geriamasis vanduo ne visada atitinka saugos ir kokybės reikalavimus, todėl gali kilti rizika sveikatai gyventojų, jį vartojant ilgą laiką ir nesiimant priemonių kokybei užtikrinti.
85. Būtina skatinti gyventojus atlikti individualiai išgaunamo geriamojo vandens tyrimus. Nustačius teritorijas, kuriuose iš šulinių išgaunamas geriamasis vanduo neatitinka kokybės reikalavimų, savivaldybės turėtų priimti sprendimus ir atitinkamai planuoti šio vandens infrastruktūros plėtrą.

3. TURI BŪTI MAŽINAMA GAMTINĖS APLINKOS TARŠA NUOTEKOMIS

86. Pagal susidarymo pobūdį nuotekos skirstomos į buitines, gamybines, komunalines ir paviršines. Jos gali būti tvarkomos centralizuotai arba individualiai įrengtose nuotekų tvarkymo sistemose. Siekiant apsaugoti gamtinę aplinką, vandens kokybę ir gyventojų sveikatą, nuotekos turi būti surenkamos, valomos ir šalinamos taip, kad būtų daromas mažiausias neigiamas poveikis aplinkai⁶¹. Aplinkos apsaugos (kartu ir nuotekų tvarkymo) valstybinę kontrolę vykdo Aplinkos apsaugos departamentas⁶².
87. Iš viso 2014–2019 m. ūkio subjektai apskaitė 1 371,2 mln. m³ susidariusių komunalinių, gamybinių ir paviršinių nuotekų⁶³. Kadangi nėra individualių nuotekų tvarkymo įrenginių registro ir nevykdoma jų apskaita, nėra žinomas gyventojų individualiai tvarkomas jų kiekis.
88. Laikėmės nuostatos, kad į gamtinę aplinką išleidžiamos iki nustatytų reikalavimų išvalytos nuotekos, jeigu išleidžiamose nuotekose neviršijamos teršalų ribinės reikšmės⁶⁴.

⁶¹ Aplinkos ministro 2006-05-17 įsakymu Nr. D1-236 patvirtintas Nuotekų tvarkymo reglamentas, 5,3, 5,5, 5,8, 6, 10 p.

⁶² Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas, 6 str.

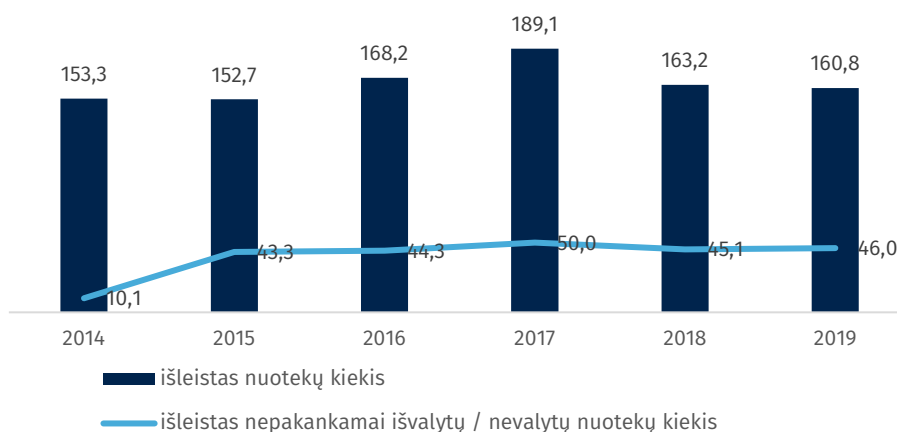
⁶³ Neįskaitant ūkio subjektų individualiai tvarkomų nereikalaujančių valymo nuotekų.

⁶⁴ Aplinkos ministro 2006-05-17 įsakymu Nr. D1-236 patvirtintas Nuotekų tvarkymo reglamentas, 29 ir 35 p.; 2007-04-02 įsakymu Nr. D1-193 patvirtintas Paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentas, 18 p.; Subjekto taršos ar taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas.

3.1. Ne visos centralizuotai tvarkomos komunalinės ir paviršinės nuotekos išvalomos iki nustatytų reikalavimų

89. Centralizuotai gali būti tvarkomos buityje ir gamybos procese susidariusios nuotekos, taip pat paviršinės nuotekos, t. y. kritulių ir kitoks (nuo teritorijų dangos ar transporto priemonių plovimo ir pan.) vanduo, patekęs ant urbanizuoto paviršiaus⁶⁵. Nuotekų tvarkymo įmonės kartu gali tvarkyti tiek buitines, tiek gamybines ir paviršines nuotekas. Kartu tvarkomos nuotekos laikomos komunalinėmis nuotekomis⁶⁶.
90. Visos buityje ir gamybos procese susidariusios nuotekos turi būti išvalomos iki nustatytų reikalavimų⁶⁷. Prieš išleidžiant paviršines nuotekas į gamtinę aplinką, jos turi būti išvalytos iki nustatytų reikalavimų arba gali būti išleistos be valymo, jeigu nevalytos neviršys nustatytų ribinių reikšmių⁶⁸.
91. Per 76 proc. šalies gyventojų naudojami centralizuotai komunalines nuotekas tvarkančių įmonių paslaugomis⁶⁹. Aplinkos apsaugos agentūros pateiktais duomenimis, kasmet 2014–2019 m. į gamtinę aplinką buvo išleidžiama vidutiniškai 164,6 mln. m³ centralizuotai tvarkomų komunalinių nuotekų. Iš jų vidutiniškai 39,8 mln. m³, arba 24,2 proc., išleistos neišvalytos iki nustatytų reikalavimų ar nevalytos (18 pav.).

18 pav. Į gamtinę aplinką išleistos centralizuotai tvarkomos komunalinės nuotekos (mln. m³)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

92. Aplinkos apsaugos agentūros duomenimis, paviršines nuotekas, surenkamas nuo nustatyto dydžio paviršių, skirtų autotransportui, ar nuo kitų galimai teršiamų teritorijų⁷⁰, tvarko 203 įmonės⁷¹, kurios kasmet 2014–2019 m. į gamtinę aplinką išleido vidutiniškai

⁶⁵ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, 3 str. 31 d.

⁶⁶ Aplinkos ministro 2006-05-17 įsakymu Nr. D1-236 patvirtintas Nuotekų tvarkymo reglamentas, 5.8 p.

⁶⁷ Ten pat, 29 p.

⁶⁸ Aplinkos ministro 2007-04-02 įsakymu Nr. D1-193 patvirtintas Paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentas, 18 ir 20 p.

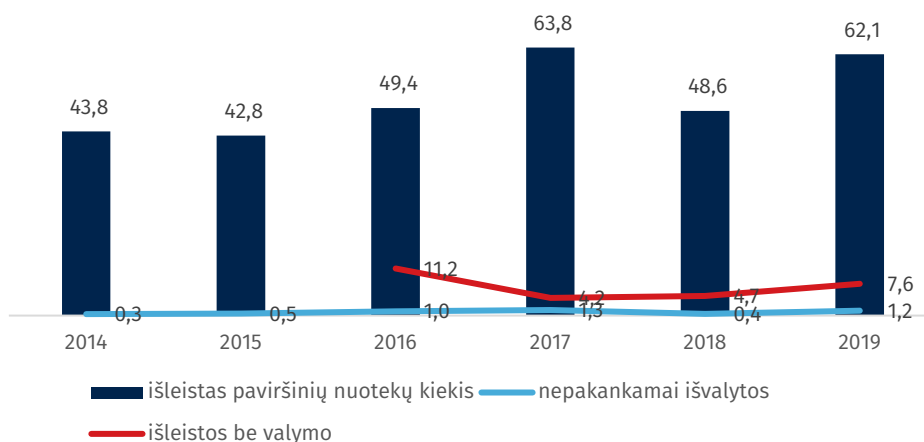
⁶⁹ Remiantis Aplinkos apsaugos agentūros pateiktais duomenimis. Informacija pateikta apie įmones, kurios atitinka aplinkos ministro 2012-12-28 įsakymu Nr. D1-1120 patvirtinto Vandens naudojimo ir nuotekų tvarkymo apskaitos tvarkos aprašo reikalavimus ir teikia nuotekų tvarkymo apskaitos metines ataskaitas.

⁷⁰ Vandens naudojimo ir nuotekų tvarkymo apskaitos tvarkos aprašas, 14 p.; aplinkos ministro 2014-03-06 įsakymu Nr. D1-259 patvirtintos Taršos leidimų išdavimo, pakeitimo ir galiojimo panaikinimo taisyklės, 1 priedas, 1.1-1.6 p.

⁷¹ 2019 m. duomenys pateikti apie visus paviršinių nuotekų apskaitą vykdančius ir nuotekų tvarkymo apskaitos metines ataskaitas teikiančius paviršinių nuotekų tvarkytojus.

51,8 mln. m³ paviršinių nuotekų. Iš jų vidutiniškai 6,9 mln. m³ (12 proc.)⁷² nevalytų ir 0,8 mln. m³ (1 proc.)⁷³ nepakankamai išvalytų, viršijančių nustatytas normas (19 pav.).

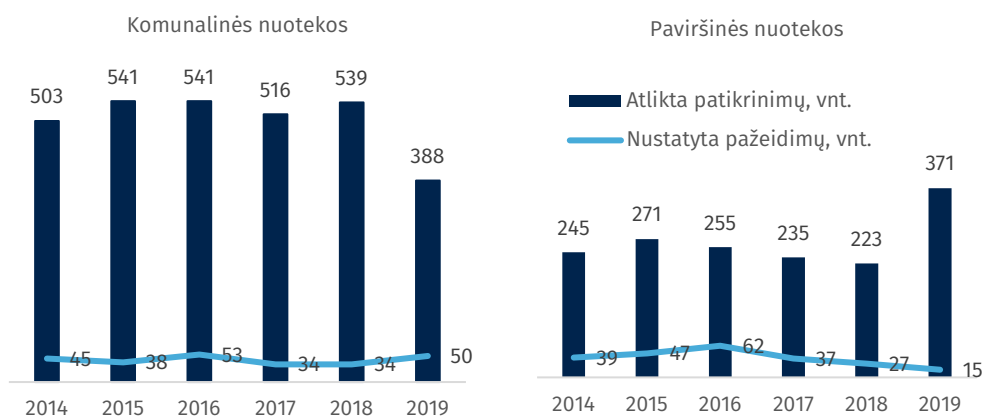
19 pav. Į gamtinę aplinką išleistos paviršinės nuotekos (mln. m³)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

93. Aplinkos apsaugos departamentas 2014–2019 m. atliko 3 028 patikrinimus centralizuotai komunalines nuotekas tvarkančiose įmonėse ir 1 600 patikrinimų įmonėse, tvarkančiose paviršines nuotekas. Nustatyti 254 komunalinių nuotekų tvarkymo (8 proc. visų patikrinimų) ir 227 paviršinių nuotekų tvarkymo pažeidimai (14 proc. visų patikrinimų) (20 pav.).

20 pav. Departamento atliktų patikrinimų ir nustatytų pažeidimų skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos apsaugos departamento duomenis

94. Aplinkos apsaugos departamentas tikrindamas komunalinių nuotekų tvarkytojus nustato, kad 70 proc. visų pažeidimų sudaro atvejai, kai tvarkytojas į gamtinę aplinką išleidžia iki nustatytų reikalavimų neišvalytas nuotekas, 16 proc. atvejų į aplinką išleidžiamos nevalytos nuotekos, 14 proc. patikrinimų nustatomi kiti tvarkymo pažeidimai, pvz.: nuotekų linijos užsikimšimas, nuotekų kaupimo rezervuarų ir septikų įrengimo, eksploataavimo, nuotekų apskaitos pažeidimai ir kt.

⁷² Vidutiniškai per 2016–2018 m. (keitėsi reglamentavimas ir tik nuo 2016 m. buvo išskirtos be valymo išleistos nuotekos, kurios viršija nustatytus reikalavimus).

⁷³ Vidutiniškai per 2014–2019 m.

95. Tikrinant įmones, tvarkančias paviršines nuotekas, 93 proc. atvejų nustatoma, kad išleidžiamos nuotekos viršija nustatytus reikalavimus, 4 proc. atvejų išleidžiamos nevalytos nuotekos, 3 proc. atvejų nustatomi kiti pažeidimai.
96. Valstybės kontrolė, 2020 m. atlikusi aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos veiklos efektyvumo ir rezultatyvumo auditą⁷⁴, įvertino, kaip pasirinkti subjektai tvarko komunalines ir paviršines nuotekas. Nustatyta, kad dalis įmonių nuotekų neišvalė trejus ir daugiau metų, jos buvo išleidžiamos į vandens telkinius, kurių būklė bent vienoje atkarpoje neatitiko geros būklės reikalavimų (6 lentelė).

6 lentelė. Nuotekų išleidimas į vandens telkinius

Sritis	Pasirinktų įmonių skaičius	Ūkio subjektų, išleidžiančių nevalytas nuotekas skaičius	Neatitinkančių geros būklės vandens telkinių, į kuriuos išleidžiamos nepakankamai išvalytos nuotekos, skaičius	Pavyzdžiai
Centralizuotai tvarkomos komunalinės nuotekos	20	12	13	Leidime numatyta, kad ūkio subjektui A leidžiama bendrojo azoto vidutinė metinė tarša nuotekose 15 mg/l. Nuotekų tvarkymo apskaitos metinėse ataskaitose metinė tarša bendruoju azotu 2014 m. nurodyta 15,82 mg/l (1,05 karto didesnė), 2015 m. 34,78 mg/l (2,32 karto didesnė), 2016 m. 21,34 mg/l (1,42 karto didesnė), 2017 m. 22,56 mg/l (1,5 karto didesnė), 2018 m. 21,92 mg/l (1,46 karto didesnė). Ūkio subjektas nepakankamai išvalytas nuotekas leidžia į Nevėžį, kurio būklė 4 atkarpose iš 5 klasifikuojama kaip neatitinkanti geros.
Paviršinės nuotekos	24	10	7	Ūkio subjekto B nuotekų tvarkymo apskaitos metinėse ataskaitose nurodyta vidutinė metinė tarša skendinčiomis medžiagomis 2014 m. 54,30 mg/l (1,81 karto didesnė), 2015 m. 54,43 mg/l (1,81 karto didesnė), 2016 m. 35,11 mg/l (1,17 karto didesnė), 2017 m. 33,21 mg/l (1,11 karto didesnė), 2018 m. 42,08 mg/l (1,40 karto didesnė). Ūkio subjektas nepakankamai išvalytas nuotekas leidžia į Nevėžį, kurio būklė 4 atkarpose iš 5 klasifikuojama kaip neatitinkanti geros.

Šaltinis – 2020 m. aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos veiklos efektyvumo ir rezultatyvumo audito ataskaita

97. Centralizuotai tvarkomos komunalinės nuotekos 62 proc. analizuotų atvejų iki nustatytų reikalavimų buvo neišvalytos dėl netinkamų, pasenusių ar nepakankamo pajėgumo valymo įrenginių, 10 proc. atvejų dėl nuotekų surinkimo sistemų trūkumo. Paviršinės nuotekos 56 proc. analizuotų atvejų iki nustatytų reikalavimų buvo neišvalytos dėl neįrengtų valymo įrenginių, dėl jų sutrikimų (12 proc.)⁷⁵. Trečdaliu visų atvejų (28 proc. komunalinių ir 32 proc. paviršinių) neišvalymo priežastys nebuvo pateiktos.
98. Lietuvoje tik 53 proc. vandens telkinių yra geros būklės⁷⁶. Net jų būklei neatitinkant geros būklės reikalavimų, į juos dar buvo leidžiamos nepakankamai išvalytos nuotekos.

⁷⁴ <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=4082>.

⁷⁵ Aplinkos apsaugos departamento ir savivaldybių pateiktais duomenimis.

⁷⁶ Vyriausybės 2017-02-01 nutarimu Nr. 88 patvirtinta Vandenių srities plėtros 2017–2023 m. programa, priedas.

99. Siekiant mažinti gamtinės aplinkos taršą nuotekomis buvo siekiama⁷⁷, kad iki 2015 m. visos surenkamos nuotekos būtų išvalytos iki nustatytų reikalavimų, paviršinių nuotekų tvarkymui tikslai nebuvo nustatyti.
100. Iki nustatytų reikalavimų 2019 m. buvo išvalyta apie 71 proc. centralizuotai surenkamų komunalinių ir 11 proc. paviršinių nuotekų. Per 6 metus komunalinių nuotekų išvalymas sumažėjo 22 proc., paviršinių – 3 proc. Todėl gali būti nepasiekti Vandenų srities plėtros 2017–2023 m. programoje numatyti tiek komunalinių, tiek paviršinių nuotekų išvalymo 2021 ir 2023 m. tikslai (7 lentelė).

7 lentelė. Nuotekų išvalymui keliami tikslai ir jų pasiekimas

Strateginio planavimo dokumentas	Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 m. plėtros strategija	Vandenų srities plėtros 2017–2023 m. programa					
		2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.		
Laikotarpis	2008–2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.		
Komunalinių nuotekų išvalymui keliami tikslai	2015 m. – 100 proc.	-	2021 m. – 95 proc.	2023 m. – 100 proc.			
Paviršinių nuotekų išvalymui keliami tikslai	-	-	2021 m. – 20 proc.	2023 m. – 23 proc.			
Faktiškai išleistų į paviršinius vandenis išvalytų iki nustatytų normų nuotekų kiekis, proc.							
		2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.
Išvalytų iki nustatytų reikalavimų komunalinių nuotekų dalis, proc.		93	72	74	73	72	71
Išvalytų iki nustatytų reikalavimų paviršinių nuotekų dalis, proc.		14	16	15	14	17	11

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų ir Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

101. 2014 m. iki nustatytų reikalavimų buvo neišvaloma 7 proc. centralizuotai surinktų komunalinių nuotekų, bet nuo 2015 m. apie 28 proc.⁷⁸ jų į gamtinę aplinką buvo išleidžiamos nepakankamai išvalytos. Valymo pasikeitimus daugiausia lėmė tai, kad nuo 2015 m. UAB „Vilniaus vandenys“ į gamtinę aplinką išleidžia iki nustatytų reikalavimų neišvalytas nuotekas: jos sudaro 79 proc. visų iki nustatytų reikalavimų neišvalytų ar nevalytų nuotekų. Jeigu būtų buvęs užtikrintas tinkamas Vilniaus miesto nuotekų išvalymas, bendras 2014–2019 m. tinkamai išvalytų nuotekų kiekis siektų 95 proc. Viena priežasčių – nepakankami jų valymo pajėgumai.
102. Nuotekas tvarkantys ūkio subjektai moka taršos mokestį už į gamtinę aplinką išleistas nuotekas. Išleidimas apmokestinimas pagal išleistus teršalus, pvz.: už išleistą toną bendrojo azoto nustatytas 201 Eur mokestis, už toną biocheminio deguonies (BDS7) – 256 Eur⁷⁹. Neišvalius nuotekų iki nustatytų reikalavimų, mokamas didesnio tarifo⁸⁰ mokestis: viršijus bendrojo azoto normas – 5 kartus didesnis, BDS7 – 10 kartų⁸¹. Sistema neskatinama imtis priemonių ir investuoti į nuotekų išvalymą. Pvz., UAB „Vilniaus vandenys“ kasmet deklaruoja

⁷⁷ Vyriausybės 2008-08-27 nutarimu Nr. 832 patvirtinta Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 m. plėtros strategija, 27.4 p.

⁷⁸ 28 proc., žr. 2 lentelę.

⁷⁹ Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, 1 priedėlis.

⁸⁰ Ten pat, 9 str. 3 d.

⁸¹ Ten pat, 2 priedėlis.

vidutiniškai po 0,04 mln. Eur mokėtino taršos mokesčio didesniu tarifu⁸². Tam, kad valykla išvalytų nuotekas iki nustatytų reikalavimų, jos rekonstrukcijai reikia apie 24 mln. Eur⁸³.

103. Įvertinus Aplinkos apsaugos agentūros pateiktus duomenis apie paviršinių nuotekų valymo infrastruktūrą, nustatyta, kad valymo įrenginiai įrengti tik 36 proc. paviršinių nuotekų išleistuvų ir šis procentas nuo 2014 m. nekinta. Neplečiant šios infrastruktūros, nesudaromos prielaidos įgyvendinti strateginiuose planavimo dokumentuose numatytus tikslus.

Paviršinių nuotekų tvarkymo pavyzdžiai

UAB „Kauno vandenys“ 2014–2019 m. išleido 27 486,2 tūkst. m³ paviršinių nuotekų per 106 išleistuvus, iš kurių nė vienuose nebuvo valymo įrenginių. Remiantis agentūros duomenimis, 563,7 tūkst. m³ paviršinių nuotekų viršijo nustatytas normas.

UAB „Grinda“ 2014–2019 m. išleido 51 255,6 tūkst. m³ paviršinių nuotekų per 112 išleistuvų, iš kurių tik 4 buvo valymo įrenginiai. Nustatytas normas viršijo 11 736,5 tūkst. m³ paviršinių nuotekų.

AB „Klaipėdos vanduo“ 2014–2019 m. išleido 55 174,7 tūkst. m³ paviršinių nuotekų per 29 išleistuvus, iš kurių nė vienuose nebuvo valymo įrenginių. Nustatytas normas viršijo 6 460,0 tūkst. m³ paviršinių nuotekų.

104. Neužtikrinus, kad iki nustatytų reikalavimų būtų išvalomos centralizuotai tvarkomos komunalinės ir paviršinės nuotekos, ne tik nepasiekiami strateginiuose planavimo dokumentuose nustatyti tikslai, bet ir daroma žala aplinkai ne vienerius metus leidžiant į vandens telkinius nepakankamai išvalytas nuotekas. Vandentvarkos įmonės turi sumokėti mokesį už aplinkos teršimą didesniu tarifu, tačiau jos ir toliau gali nepakankamai išvalytas nuotekas išleisti į gamtinę aplinką. Nesiimant priemonių taršai nutraukti, gali būti sukeliama ilgalaikė žala aplinkai.

3.2. Ne visos ūkio subjektų ir gyventojų individualiai tvarkomos nuotekos išvalomos iki nustatytų reikalavimų

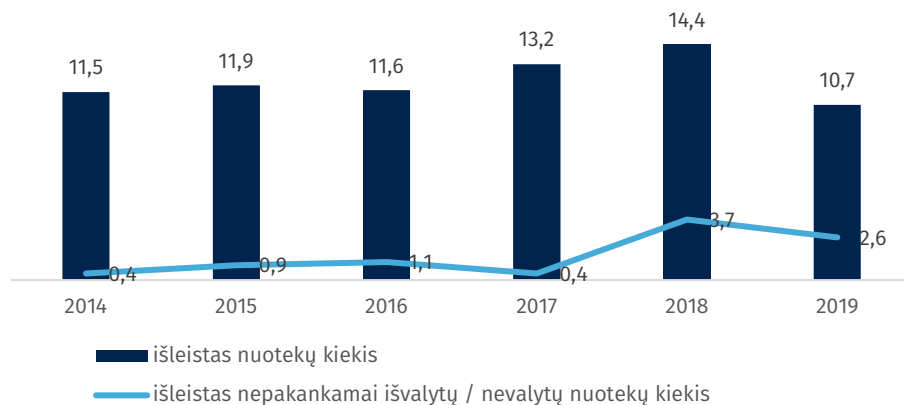
105. Gyventojai ir ūkio subjektai, neprisijungę prie centralizuotų nuotekų surinkimo tinklų, jas tvarko individualiai: kaupia nuotekų rezervuaruose, tvarko individualiuose valymo įrenginiuose ir kt. 2019 m. 24 proc. gyventojų ir 131 ūkio subjektas⁸⁴ nuotekas tvarkė individualiai.
106. Pagal Aplinkos apsaugos agentūrai pateiktas ataskaitas kasmet vidutiniškai 1,5 mln. m³ (12 proc.)⁸⁵ ūkio subjektų individualiai tvarkomų nuotekų išleidžiamos nevalytos ar neišvalytos iki nustatytų reikalavimų (21 pav.).

⁸² Aplinkos ministerijos pateikti 2014–2018 m. (vidutiniškai 37 554,2 Eur kasmet) duomenys.

⁸³ UAB „Vilniaus vandenys“ veiklos ir plėtros planas 2020–2022 m., 5 priedas: <https://www.vv.lt/upload/medialibrary/6c6/6c69176d9507be7157261f5654b7363e.pdf>.

⁸⁴ Aplinkos apsaugos agentūros pateiktas skaičius įmonių, vykdančių nuotekų tvarkymo apskaitą ir teikiančių ataskaitas su išleistu nuotekų kiekiu, išleistų nuotekų užterštumo rodikliais ir kt.

⁸⁵ Eliminavus Aplinkos apsaugos agentūros nurodytas valymo nereikalaujančias nuotekas.

21 pav. Į gamtinę aplinką išleistos individualiai ūkio subjektų tvarkomos nuotekos (mln. m³)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos apsaugos agentūros duomenis

107. Aplinkos apsaugos departamentas 2014–2019 m. atliko 1 268 patikrinimus ūkio subjektuose, individualiai tvarkančiuose nuotekas⁸⁶, ir nustatė 443 (35 proc. visų patikrinimų) tvarkymo pažeidimus. Daugiau nei pusę (58 proc.) jų sudaro nepakankamai išvalytų nuotekų išleidimas į gamtinę aplinką, apie trečdajį (34 proc.) – nevalytų nuotekų išleidimas, 8 proc. – kiti jų tvarkymo pažeidimai.
108. Aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos veiklos efektyvumo ir rezultatyvumo audito metu įvertinę, kaip 30 pasirinktų ūkio subjektų individualiai tvarko nuotekas, nustatėme, kad 10 jų nuotekų iki nustatytų reikalavimų neišvalė trejus ir daugiau metų. Jos buvo išleidžiamos į 5 vandens telkinius, kurių būklė bent vienoje atkarpoje neatitiko geros būklės reikalavimų.

Iki nustatytų reikalavimų neišvalytų individualiai tvarkomų nuotekų išleidimo į aplinką pavyzdžiai

Leidime numatyta, kad ūkio subjektui E leidžiama amonio azoto (NH₄-N) vidutinė metinė tarša nuotekose 5 mg/l. Subjekto nuotekų tvarkymo apskaitos metinėse ataskaitose metinė tarša amonio azotu 2014 m. nurodyta 10,23 mg/l (2,05 karto didesnė), 2015 m. 15,95 mg/l (3,19 karto didesnė), 2016 m. 7,71 mg/l (1,54 karto didesnė), 2017 m. 6,37 mg/l (1,27 karto didesnė), 2018 m. 5,67 mg/l (1,13 karto didesnė). Ūkio subjektas nepakankamai išvalytas nuotekas leido į Aliosos upę, kurios būklė klasifikuojama kaip neatitinkanti geros.

Leidime numatyta, kad ūkio subjektui F leidžiama cinko ir jo junginių vidutinė metinė tarša nuotekose 0,3 mg/l. Subjekto nuotekų tvarkymo apskaitos metinėse ataskaitose metinė tarša cinku ir jo junginiais 2016 m. nurodyta 0,31 mg/l (1,05 karto didesnė), 2017 m. 0,332 mg/l (1,11 karto didesnė), 2018 m. 0,328 mg/l (1,09 karto didesnė). Ūkio subjektas viršijančias nustatytas normas nuotekas leido į Kuršių marias, kurių bendra būklė klasifikuojama kaip neatitinkanti geros, o ekologinė būklė kai kuriose jos dalyse įvertinta kaip bloga ar labai bloga⁸⁷.

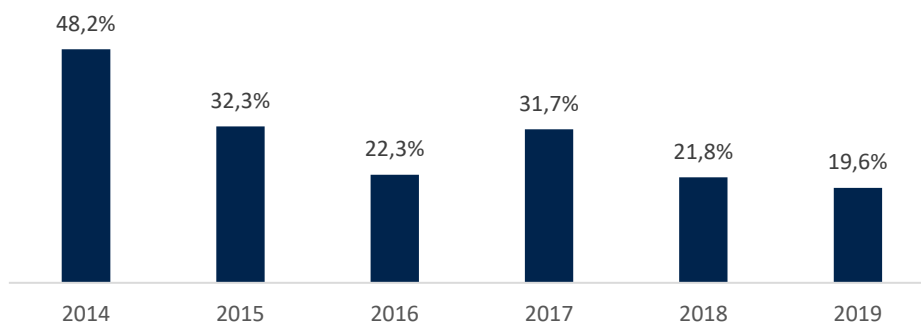
109. Aplinkos apsaugos departamento pateiktais duomenimis, nuotekos neišvalomos iki nustatytų reikalavimų, nes pasirinkti netinkami technologiniai valymo įrenginiai, nesumontuoti valymo įrenginiai ir kt.
110. Aplinkos apsaugos departamentas taip pat kontroliuoja, kaip gyventojai, nesinaudojantys centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis, individualiai tvarko nuotekas.
111. 2014–2019 m. departamentas atliko 7 242 patikrinimus ir nustatė 1 971 netinkamo nuotekų tvarkymo atvejį (27,2 proc.). Per 6 metus netinkamo tvarkymo atvejų sumažėjo daugiau

⁸⁶ Atliekami planiniai ir neplaniniai nuotekų tvarkytojų ir jų išleidžiamų nuotekų užterštumo patikrinimai.

⁸⁷ Aplinkos ministro 2018-12-05 įsakymu Nr. D1-1045 patvirtinti Tarpinių vandens telkinių vandensaugos tikslai, 5–14 eilutės.

kaip 2 kartus (nuo 48 iki 20 proc.), tačiau 2019 m. vis dar vieno iš penkių patikrinimų metu nustatomi netinkamo nuotekų tvarkymo atvejai (22 pav.).

22 pav. Nustatytų netinkamų nuotekų tvarkymo atvejų ir atliktų patikrinimų santykis (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Aplinkos apsaugos departamento pateiktus duomenis

112. Beveik pusę šių atvejų sudaro nepakankamai išvalytų nuotekų išleidimas į gamtinę aplinką, apie trečdalį – nevalytų nuotekų išleidimas, perpildyti nuotekų rezervuarai sudaro 11 proc. pažeidimų, kiti netinkamo tvarkymo atvejai – 11 proc.

Netinkamo nuotekų tvarkymo pavyzdžiai

2014 m. du Vilniaus miesto gyventojai pumpavo nuotekas į kaimynų sklypus, o 2015 m. viena gyventoja pylė nuotekas į daržą; kitas leido nuotekas į lietaus kanalizaciją, 2016 m. Pabradės seniūnijos gyventojas naudojo savadarbiu nuotekų rezervuaru, sumontuotu iš padangų, tarp kurių nuotekos sunkėsi į gruntą, o per jį – upę).

2016 m. Vilniaus mieste išleidžiamose nuotekose nustatyta amonio koncentracija (49,2 mg/l) beveik penkis kartus viršijo leistiną (10 mg/l), Klaipėdos mieste 2018 m. į miesto paviršinių (lietaus) nuotekų tvarkymo sistemą išleidžiamų apvalytų nuotekų BDS7 koncentracija (333 mg/l) daugiau kaip 8 kartus viršijo leistiną (40 mg/l).

113. Nustačius, kad į gamtinę aplinką išleidžiamos nepakankamai išvalytos nuotekos, būtina įsitikinti, kad tarša nutraukta. Įvertinus, ar atlikti pakartotiniai patikrinimai 11-oje pasirinktų miestų⁸⁸, nustatyta, kad aplinkos apsaugos pareigūnai, nustatę pažeidimus, daugiau kaip 80 proc. atvejų neįsitikino, kad tarša buvo nutraukta.

Gerosios praktikos pavyzdys

Aplinkos apsaugos departamento Klaipėdos valdyba nustačiusi 8 individualiojo nuotekų tvarkymo pažeidimus įsitikino, kad jie nutraukti, o tarša likviduota, nes: 6 asmenys prisijungė prie centralizuotų nuotekų tvarkymo tinklų; 1 fizinis asmuo įsirengė nuotekų valymo įrenginius atitinkančius jų tvarkymo reikalavimus, 1 fizinis asmuo atliko nuotekų išvalymo tyrimus, įrodančius, kad jos išvalomos iki nustatytų reikalavimų.

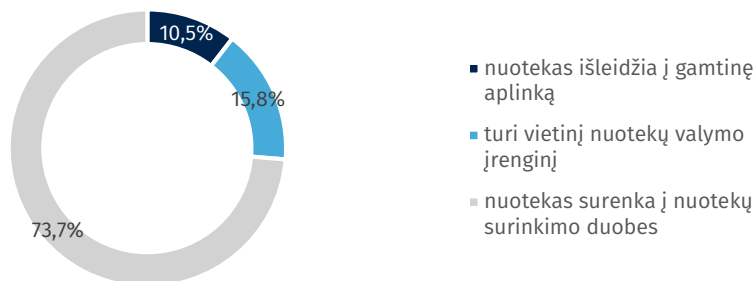
114. Lietuvoje nėra sukurto individualių nuotekų tvarkymo sistemų registro, todėl tai, kaip gyventojai individualiai tvarko nuotekas, įvertinama tik per patikrinimus, kurie atliekami gavus nusiskundimų dėl netinkamo nuotekų tvarkymo ar prevencinių akcijų metų.
115. Siekiant išsiaiškinti, kaip gyventojai individualiai tvarko nuotekas, Valstybės kontrolės užsakymu UAB „Vilmorus“ atliko reprezentatyvią gyventojų apklausą⁸⁹. Jos duomenimis

⁸⁸ Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestuose, Eišiškėse, Kalvarijoje, Kybartuose, Kupiškyje, Pabradėje, Šeduvoje.

⁸⁹ 2 priedas „Audito apimtis ir metodai“, 54 psl.

gyventojai susidariusias nuotekas surenka į jų surinkimo duobes, turi vietinį jų valymo įrenginį, o apie 10 proc. gyventojų į gamtinę aplinką išleidžia nevalytas (23 pav.).

23 pav. Gyventojų pasirinktų nuotekų tvarkymo būdų struktūra (proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal UAB „Vilmorus“ duomenis

116. Neužtikrinama, kad ūkio subjektų ir gyventojų individualiai tvarkomos nuotekos būtų išvalomos iki nustatytų reikalavimų. Nevalytų ar nepakankamai išvalytų nuotekų išleidimas į gamtinę aplinką, rezervuarų perpildymas, netinkamas nuotekų tvarkymo įrenginių įrengimas ar eksploatavimas ar kt. netinkamo tvarkymo atvejai sudaro gamtinės aplinkos (žemės, grunto, ežerų, upių ar kitų vandens telkinių, požeminio vandens) taršos prielaidas.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Laukiamas audito poveikis: didės dalis gyventojų, kuriems prieinamos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos ir kurie aprūpinami saugiu geriamuoju vandeniu; mažės į gamtinę aplinką išleidžiamų iki nustatytų reikalavimų neišvalytų nuotekų.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**	
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė				
1-asis pagrindinis audito rezultatas <ul style="list-style-type: none"> ne visi gyventojai turi galimybę apsirūpinti centralizuotai tiekiamu geriamuoju vandeniu ir centralizuotai tvarkyti nuotekas, nes: nutiesta mažiau nei planuota geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų; prie nutiestų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklų prisijungia mažiau gyventojų, nei planuota; ne visos tankiai apgyvendintose teritorijose (aglomeracijose) susidariusios nuotekos tvarkomos centralizuotai; nenustatytos teritorijos, kuriose visos susidariusios nuotekos turi būti tvarkomos centralizuotai; inventorizuoti ne visi geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklai, nežinomas tikslus lėšų poreikis jų priežiūrai. 	Didelės svarbos 1. Siekiant sudaryti sąlygas gyventojams naudotis centralizuotai teikiamomis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis ir įgyvendinti strateginiuose planavimo dokumentuose nustatytus tikslus numatyti priemonės skatinančias savivaldybes įgyvendinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus, o gyventojus prisijungti prie nutiestų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų.	Geriamojo vandens tiekimo paslaugų prieinamumas	83,1 proc.	95 proc.	2023 m.	Aplinkos ministerija	2024-12-31	
		Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas	76,5 proc.	95 proc.	2023 m.	Aplinkos ministerija	2024-12-31	
		Priemonės**					Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme nustatyti naujus paslaugų kokybės reikalavimus viešiesiems vandens tiekėjams arba jų nustatymo pagrindus, kurie skatintų viešuosius vandens tiekėjus vykdyti paslaugų plėtrą, užtikrinti jų kokybę, laiku investuoti į infrastruktūros priežiūrą ir atnaujinimą, imtis įmonės valdymo efektyvinimo veiksmų.	Aplinkos ministerija	2022-06-30				
		Pakeisti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymą: nustatyti, kad visos licencijuojamoms paslaugoms teikti būtinas turtas turi būti įtrauktas į vandens paslaugų kainą ir taip kaupiamos lėšos to turto išlaikymui ir atstatymui.	Aplinkos ministerija	2022-06-30				
		Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme numatyti priemonės, skatinančias ir (arba) įpareigojančias gyventojus prisijungti prie įrengtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros.	Aplinkos ministerija	2022-06-30				
		Peržiūrėti teisės aktus ir pakeisti atitinkamas jų nuostatas: užtikrinti, kad suplanuotose, numatomose tankiai apgyvendinti teritorijose, centralizuota geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų	Aplinkos ministerija	2022-06-30				

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**	
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė				
		tvarkymo infrastruktūra būtų išvystyta iki pastatų statybos pradžios.						
2-asis pagrindinis audito rezultatas Ne visi gyventojai vartoja saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį: <ul style="list-style-type: none"> •ne visi geriamojo vandens tiekėjai turi geriamojo vandens tiekimo licencijas; •j geriamojo vandens tiekimo planus įtraukiami ne visų privalomų rodiklių tyrimai; •atliekami ne visų j geriamojo vandens tiekimo programinės priežiūros planus įtrauktų rodiklių tyrimai; •ne visiems gyventojams centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo atitinka saugos ir kokybės reikalavimus; •ne visas individualiai išgaunamas geriamasis vanduo atitinka saugos ir kokybės reikalavimus. 	Didelės svarbos 2. Siekiant užtikrinti, kad visiems gyventojams būtų tiekiamas saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantis vanduo derinant vandens tiekėjų parengtus geriamojo vandens tiekimo programinės priežiūros planus, užtikrinti, kad j juos būtų įtraukti higienos normoje HN 24 nurodytų rodiklių tyrimai ir stiprinti šių planų įgyvendinimo kontrolę; Vidutinės svarbos 3. Siekiant išvengti neigiamų pasekmių žmonių sveikatai, užtikrinti nepertraukiamą paslaugų teikimą bei tiekiamo geriamojo vandens kokybę, įgyvendinti priemonės, kurios nelicencijuotiems tiekėjams neleistų tiekti geriamojo vandens tiekimo paslaugų gyventojams.	Vandenviečių dalis, iš kurių tiekiamas geriamasis vanduo, atlikus visų privalomų rodiklių tyrimus.	61 proc.	80 proc.	2023 m.	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	2024-12-31	
		Priemonės**					Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos departamentų pareigūnų gebėjimų stiprinimas (parengti nurodymus dėl Lietuvos higienos normos HN 24:2017 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ geriamojo vandens programinės priežiūros reikalavimų išaiškinimo).	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	2021-02-01				
		Geriamojo vandens programinės priežiūros planų vykdymo kontrolės tobulinimas (parengti geriamojo vandens programinės priežiūros planų vykdymo kontrolės procedūrą)	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	2021-11-30				
		Licencijuotų fizinių ir juridinių asmenų teikiančių geriamąjį vandenį dalis	Valstybinė energetikos reguliavimo taryba	2024-12-31				
		Priemonės**					Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
Duomenų iš nelicencijuotų ūkio subjektų surinkimas, siekiant nustatyti, ar ūkio subjektas atitinka licencijuojamo geriamojo vandens tiekėjo ir (ar) nuotekų tvarkytojo sąvoką.	Valstybinė energetikos reguliavimo taryba	2022-12-31						
Nustačius, kad ūkio subjektas atitinka licencijuojamo geriamojo vandens tiekėjo ir (ar) nuotekų tvarkytojo sąvoką, nurodymų ūkio subjektui pateikimas (kartu informuojant ir savivaldybių institucijas): pateikti prašymus licencijai gauti arba nutraukti	Valstybinė energetikos reguliavimo taryba	2023-06-01						

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
		nelicencijuotą geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų tvarkymo veiklą ir, per atitinkamą laikotarpį subjektui nepateikus prašymo licencijai gauti, inicijuoti sankcijos skyrimo procedūrą.					
		Licencijų neturintiems ūkio subjektams, pateikus prašymą geriamojo vandens tiekimo ir (ar) nuotekų tvarkymo licencijai gauti, licencijų išdavimas ar neišdavimas.				Valstybinė energetikos reguliavimo taryba	2023-12-31
3-iasis pagrindinis audito rezultatas	Vidutinės svarbos	Iki nustatytų reikalavimų išvalytų centralizuotai surinktų komunalinių nuotekų dalis	71 proc.	95 proc.	2023 m.	Aplinkos ministerija	2024-12-31
Ne visos nuotekos prieš išleidžiant į gamtinę aplinką tinkamai išvalomos.	4. Siekiant sumažinti taršą nuotekomis ir jos neigiamą įtaką gamtinei aplinkai: užtikrinti, kad į gamtinę aplinką būtų išleidžiamos tik iki nustatytų reikalavimų išvalytos nuotekos.						
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Nustatyti viešųjų geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų valdomų nuotekų valymo įrenginių darbo efektyvumo stebėsenos mechanizmą, sudarantį galimybes laiku nustatyti reikšmingai išaugusius su nuotekomis surenkamų teršalų kiekius, ir laiku suplanuoti bei įgyvendinti infrastruktūros pajėgumų didinimo priemones.				Aplinkos ministerija	2023-03-31
		Nustatyti mechanizmą, kad viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams už nevalytų ar nepakankamai išvalytų nuotekų išleidimą į aplinką būtų taikomos realios sankcijos už licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimą.				Aplinkos ministerija	2022-06-30

* Detalūs pokyčių rodyklių duomenys pateikti 3 priede „Pokyčių rodyklių duomenys“.

** Priemonės ir terminus joms įgyvendinti, pokyčiui pasiekti ir rodikliams pamatuoti pateikė 3 subjektai.

*** Rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos metu gali būti tikslinamos arba keičiamos rekomendacijų įgyvendinimo plane nurodytos priemonės ar pokyčių vertinimo rodikliai Valstybinio audito rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos tvarkos aprašo nustatyta tvarka. Aktualus priemonių ir pokyčių vertinimo rodiklių sąrašas yra pateikiamas Valstybės kontrolės atvirose duomenyse adresu www.vkontrolė.lt.

Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie priemonių įgyvendinimą ir kai kurių rodiklių reikšmes plane nustatytais terminais:

Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės patarėjas Irmantas Valūnas, el. p. irmantas.valunas@am.lt, tel. 8 684 04000

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			

Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Maisto skyriaus vyriausioji specialistė-valstybinė maisto produktų inspektorė Vilija Galdikienė el. p. vilija.galdikiene@vmvt.lt, tel. (8 5) 249 1709.

Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos Šilumos ir vandens departamento Vandens skyriaus vedėja Indrė Musvicienė el. p. indre.musviciene@vert.lt, tel. 8 659 61665.

Ekonomikos audito departamento direktorius

Julius Lukošius

Vyriausiasis valstybinis auditorius

Arvydas Laurinkevičius

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Vandens tiekimas ir nuotekų
tvarkymas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

Aglomeracija – urbanizuotose ar urbanizuojamose teritorijose esanti viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorija ar jos dalis, kurioje susidaro ar gali susidaryti 2 000 ir daugiau gyventojų ekvivalentų atitinkanti tarša ir kurioje geriamasis vanduo tiekiamas ar numatomas tiekti centralizuota geriamojo vandens tiekimo sistema arba išgaunamas individualiai, o susidarančios ar galinčios susidaryti nuotekos surenkamos centralizuotomis nuotekų surinkimo sistemomis arba sutvarkomos nuotekų valymo (arba) kaupimo įrenginiais⁹⁰.

Geriamojo vandens tiekimas – geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo vykdoma veikla, apimanti technines, organizacines ir ekonomines priemones, reikalingas geriamajam vandeniui išgauti, ruošti, pristatyti ir parduoti abonentams ir (arba) vartotojams⁹¹.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planas – specialiojo teritorijų planavimo dokumentas, kuriame pagal teritorijų planavimo lygmenį ir uždavinius nustatomos aglomeracijos, viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorijos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ir (arba) paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros kryptys, nurodomos šios infrastruktūros plėtros įgyvendinimo etapai (eiga, eiliškumas) ir finansavimo šaltiniai⁹².

Gyventojų ekvivalentas – sutartinis vienetas taršos nuotekomis šaltinio dydžiui išreikšti. Vienas gyventojų ekvivalentas reiškia taršos šaltinį, kuriame per parą susidarančiose nuotekose esantiems organiniams teršalams biologiškai suskaidyti deguonies poreikis (BDS5) yra 60 gramų⁹³.

Individualusis geriamojo vandens išgavimas ir naudojimas – teisės aktų nustatyta tvarka geriamojo vandens ėmimas iš požeminio vandens telkinių nuosavybės teise ar kitaip valdomais ir (arba) naudojamais įrenginiais ir naudojimas asmeninėms, šeimos, namų ūkio reikmėms arba ūkinei komercinei veiklai vykdyti. Individualiai išgautas geriamasis vanduo negali būti skiriamas viešosioms geriamojo vandens tiekimo paslaugoms teikti⁹⁴.

Individualusis nuotekų tvarkymas – teisės aktų nustatyta tvarka namų ūkio nuotekų arba nuotekų, susidarančių vykdant ūkinę komercinę veiklą, išleidimas į nuosavybės teise

⁹⁰ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, 3 str. 2 d.

⁹¹ Ten pat, 3 str. 11 d.

⁹² Ten pat, 3 str. 15 d.

⁹³ Ten pat, 3 str. 18 d.

⁹⁴ Ten pat, 3 str. 19 d.

ar kitaip valdomus ir (arba) naudojamus nuotekų kaupimo ar valymo įrenginius, nuotekų valymas, išleidimas į aplinką, valant nuotekas susidariusių atliekų (dumblo), sukauptų nuotekų perdavimas arba geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, arba nuotekų transportavimo paslaugas teikiančiam asmeniui arba nuotekų valymo ir (arba) kaupimo įrenginius prižiūrinčiam asmeniui⁹⁵.

Nuotekos – buityje, ūkio ar gamybinėje veikloje naudotas vanduo, taip pat kritulių ir kitoks (nuo teritorijų dangos ar transporto priemonių plovimo ir panašiai, išskyrus vandenį iš žaliųjų plotų, kuriuose neįrengta vandens surinkimo infrastruktūra, ir žemės ūkio naudmenų) vanduo, kurį asmuo teisės aktų nustatyta tvarka išleidžia į aplinką tam skirtais inžineriniais įrenginiais ar kitaip arba atiduoda tvarkyti⁹⁶.

Paviršinės nuotekos – ant urbanizuotos teritorijos paviršiaus (išskyrus žaliuosius plotus, kuriuose neįrengta vandens surinkimo infrastruktūra, ir žemės ūkio naudmenas) patenkantis kritulių ir kitoks (nuo teritorijų dangos ar transporto priemonių plovimo ir panašiai) vanduo, kurį teritorijos valdytojas (abonentas), naudodamas paviršinių nuotekų tvarkymo sistemas, surenka ir pašalina į aplinką arba išleidžia į kitiems asmenims priklausančias nuotekų tvarkymo sistemas (perduoda paviršinių nuotekų tvarkytojui)⁹⁷.

⁹⁵ Ten pat, 3 str. 20 d.

⁹⁶ Ten pat, 3 str. 22 d.

⁹⁷ Ten pat, 3 str. 31 d.

Audito apimtis ir metodai

Audito apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar gyventojai turi galimybę gauti saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir į aplinką išleisti tinkamai išvalytas nuotekas.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar visiems gyventojams sudaryta galimybė apsirūpinti centralizuotai tiekiamu geriamuoju vandeniu ir centralizuotai tvarkyti nuotekas;
- ar gyventojų vartojamas geriamasis vanduo yra saugus ir švarus;
- ar prieš išleidžiant į gamtinę aplinką nuotekos išvalomos iki nustatytų reikalavimų.

Audituojami subjektai:

- Aplinkos ministerija, formuojanti valstybės politiką vandens ir nuotekų srityse, organizuojanti, koordinuojanti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą.
- Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, atliekanti geriamojo vandens saugos ir kokybės kontrolę.
- Valstybinė energetikos reguliavimo taryba, nes ji išduoda geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijas.

Audituojamas laikotarpis:

- 2004–2018 m. laikotarpis, vertinant geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą;
- 2014–2018 m. laikotarpis, vertinant geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kokybę;
- siekiant įvertinti pokyčius ir palyginti duomenis, nagrinėjant tam tikrus klausimus buvo nagrinėjami ir 2019 m. duomenys.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁹⁸ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus⁹⁹.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
1. Ne visiems gyventojams sudarytos galimybės apsirūpinti centralizuotai tiekiamu geriamuoju vandeniu ir centralizuotai tvarkyti nuotekas	<u>Dokumentų peržiūra</u> Nagrinėjome: <ul style="list-style-type: none"> • ES Tarybos Direktyvą dėl miesto nuotekų valymo; • ES Tarybos Direktyvą dėl žmoniems vartoti skirto vandens kokybės; 	Įvertinti, ar: <ul style="list-style-type: none"> • geriamojo vandens infrastruktūros plėtros planavimas užtikrina galimybę gyventojams apsirūpinti

⁹⁸ Valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

⁹⁹ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“, prieiga per internetą: <http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>.

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<ul style="list-style-type: none"> ● Europos Komisijos komunikatus SEK (2006) 1658 ir SEK (2010) 1371; ● Europos Komisijos oficialų pranešimą Lietuvai. Pagrįsta nuomonė. Pažeidimas Nr. 2016/2193; ● Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymą; ● Aplinkos apsaugos įstatymą; ● Seimo nutarimus dėl: <ul style="list-style-type: none"> ○ Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo ○ Valstybės ilgalaikės raidos strategijos patvirtinimo; ● Vyriausybės nutarimus dėl: <ul style="list-style-type: none"> ○ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 metų plėtros strategijos patvirtinimo; ○ Vandenių srities plėtros 2017–2023 m. plėtros programos patvirtinimo; ○ Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo; ○ Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priedo patvirtinimo; ○ Nemuno upių baseinų rajono valdymo plano ir Priemonių vandensaugos tikslams Nemuno upių baseinų rajone pasiekti programos patvirtinimo; ○ Lielupės upių baseino rajono valdymo plano ir Priemonių vandensaugos tikslams Lielupės upių baseino rajone pasiekti programos patvirtinimo; ○ Ventos upių baseino rajono valdymo plano ir Priemonių vandensaugos tikslams Ventos upių baseino rajone pasiekti programos patvirtinimo; ○ Dauguvos upių baseino rajono valdymo plano ir Priemonių vandensaugos tikslams Dauguvos upių baseino rajone pasiekti programos patvirtinimo; ○ 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priedo patvirtinimo; ○ Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priedo patvirtinimo; ● Aplinkos ministro įsakymus dėl: <ul style="list-style-type: none"> ○ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planų rengimo taisyklių patvirtinimo; ○ Priemonės Nr. VP3-3.1-AM-01-V „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ valstybės projektų sąrašo Nr. 01 patvirtinimo; ○ 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.3.2-APVA-R-014 priemonės „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra, žmonių valdymo tobulinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo Nr. 1 patvirtinimo; ○ 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto 	<ul style="list-style-type: none"> ● centralizuotai tiekiamu geriamuoju vandeniu ● vykdoma geriamojo vandens tiekimo infrastruktūros plėtra užtikrina geriamojo vandens tiekimo paslaugų prieinamumą gyventojams ● nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planavimas užtikrina galimybę centralizuotai surinkti visas susidariusias nuotekas ● vykdoma nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra užtikrina geriamojo vandens tiekimo paslaugų prieinamumą gyventojams

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>„Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.3.2-APVA-V-013 priemonės „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio gerinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo Nr. 1 patvirtinimo;</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo; ○ 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir Nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo; ● Aplinkos ministro ir žemės ūkio ministro įsakymą „Dėl vandens srities plėtros 2017–2023 metų programos įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“; ● Sveikatos apsaugos ministro įsakymą „Dėl Lietuvos higienos normos HN 24:2017 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ patvirtinimo“; ● Finansų ministro įsakymą „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“; ● Savivaldybių parengtus geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus; ● Savivaldybių geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planų sprendinius. 	
	<p><u>Duomenų analizė</u></p>	
	<ul style="list-style-type: none"> ● Analizavome savivaldybių pateiktus duomenis, kiek gyventojų prisijungę prie centralizuotos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemos; ● Savivaldybių pateiktus duomenis dėl infrastruktūros plėtros planų įgyvendinimo; ● Savivaldybių pateiktus duomenis apie savivaldybių ar geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų valdomą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, jai sukurti skirtas lėšas, infrastruktūros būklę, reikalingas lėšas jos atnaujinimui; ● Savivaldybių pateiktus duomenis, kiek buvo planuota nutiesti nuotekų surinkimo tinklų ir kiek jų buvo nutiesta; ● Aplinkos projektų valdymo agentūros pateiktus duomenis apie planuotą ir faktinį gyventojų prisijungimą prie vandens ir nuotekų tinklų, panaudotas lėšas tinklų tiesimo projektams įgyvendinti; ● Savivaldybių ir Aplinkos apsaugos agentūros pateiktus duomenis apie teritorijas, kurias savivaldybės ir agentūra priskyrė aglomeracijoms; ● SFMIS sistemoje pateiktas projektų vykdytojų ir Aplinkos projektų valdymo agentūros sudarytas sutartis, projektų įgyvendinimo ataskaitas (2004–2018 m.). Analizei pasirinkome didžiausios vertės projektus. 	
	<p><u>Apklausa:</u></p>	
	<ul style="list-style-type: none"> ● UAB „Vilmorus“ Valstybės kontrolės užsakymu 2019 m. spalio 14–lapkričio 10 d. atlikta Lietuvos savivaldybių seniūnų apklausa „Namų ūkių apsirūpinimas geriamuoju vandeniu ir nuotekų tvarkymas“. Tikslas – gauti informaciją kiek namų 	

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>ūkių seniūnijose apsirūpina geriamuoju vandeniu ir tvarko nuotekas individualiai; kokie naudojami individualūs nuotekų tvarkymo būdai. Tyrimo objektas: Lietuvos savivaldybių seniūnai. Respondentų skaičius: N = 270 (buvo siekiama apklausti visus 545 seniūnus, dalis seniūnų atsisakė atsakyti į anketą); Apklausos būdas: mišrus (telefonu ir elektroniniu paštu);</p> <ul style="list-style-type: none"> UAB „Vilmorus“ Valstybės kontrolės užsakymu 2019 m. rugsėjo 6–14 d. atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa. Tikslas – gauti informaciją kaip namų ūkiai apsirūpina geriamuoju vandeniu ir tvarko nuotekas; ar turi galimybes naudotis centralizuotai teikiamomis paslaugomis ir išsiaiškinti priežastis, kodėl jomis nesinaudoja. Tyrimo objektas: 18 metų ir vyresni Lietuvos gyventojai. Respondentų skaičius: N = 1001. Apklausos būdas: interviu respondento namuose. Atrankos metodas: daugiapakopė, tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. <p><u>Pokalbiai</u> Bendravome su:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aplinkos ministerijos taršos prevencijos politikos grupės atstovais Aplinkos projektų valdymo agentūra Aplinkos apsaugos agentūros atstovais 	
<p>2. Ne visas gyventojų vartojamas geriamasis vanduo yra saugus ir švarus</p>	<p><u>Dokumentų peržiūra</u> Nagrinėjome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ES Direktyvą dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės; Geriamojo vandens įstatymą; Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymą; Sveikatos apsaugos ministro įsakymus dėl: <ul style="list-style-type: none"> Lietuvos higienos normos HN 24:2017 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ patvirtinimo; Lietuvos higienos normos HN 43:2005 „Šuliniai ir versmės: įrengimo ir priežiūros saugos sveikatos reikalavimai“ patvirtinimo; Apsinuodijimų nitritais ir nitratais diagnostikos ir profilaktikos; Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ataskaitas apie geriamojo vandens saugą ir kokybę Lietuvoje 2016–2018 m.; 2014–2018 m. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos valstybinės kontrolės metu atrinktų maisto ir su maistu besiliečiančių gaminių ir medžiagų valstybinių mėginių tyrimų planus. 2014–2018 m. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir Nacionalinio visuomenės sveikatos centro ataskaitas apie atliktus individualiai išgaunamo geriamojo vandens tyrimus; 2014–2018 m. visuomenės sveikatos centrų apskrityse pateiktų šachtinių šulinių, esančių jų veiklos teritorijoje, vandens nitritų ir nitratų tyrimų rezultatų metinės ataskaitas. <p><u>Duomenų analizė</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Analizavome 2014–2018 m. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir Nacionalinio 	<p>Įvertinti, ar</p> <ul style="list-style-type: none"> centralizuotai tiekiamas vanduo atitinka kokybės reikalavimus geriamasis vanduo išgaunamas iš šulinių atitinka saugos ir kokybės reikalavimus

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<p>visuomenės sveikatos centro ataskaitose pateiktus duomenis apie atliktų individualiai išgaunamo geriamojo vandens tyrimų rezultatus;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos 2014–2018 m. duomenis apie vandenvietes, iš kurių gyventojams buvo centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo, apie tiekėjų atliekamų vandens rodiklių tyrimus; ● Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos ir Nacionalinio visuomenės sveikatos centro pateiktus 2014–2018 m. duomenis apie geriamojo vandens rodiklių kokybės pokyčius visose vandenvietėse, iš kurių tiekiamam geriamajam vandeniui buvo pritaikyta išlyga; ● Palyginome Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos išduotų Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijų sąrašą su Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos tikrinamų ūkio subjektų sąrašu siekdami įvertinti ar visi viešai geriamąjį vandenį tiekiantys geriamojo vandens tiekėjai turi geriamojo vandens tiekimo licenciją; ● Audito metu patikrinome 11 mikrobiologinių ir toksinių (cheminių) elementų, kurių leistina koncentracija geriamajame vandenyje ne didesnė nei 0,1 mg litre ir nustatėme, kad 7 (63,6 proc.) iš jų netirti daugiau kaip 80 proc. vandenviečių, kuriose buvo atlikti ne visų rodiklių tyrimai. <p><u>Apklausa:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● UAB „Vilmorus“ Valstybės kontrolės užsakymu 2019 m. lapkričio 8–16 d. atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa „Geriamasis vanduo“. Tikslas – gauti informaciją ar gyventojai tikrina savo individualiai išgaunamo geriamojo vandens kokybę. Tyrimo objektas: 18 metų ir vyresni Lietuvos gyventojai. Respondentų skaičius: N = 1000. Apklauskos būdas: interviu respondento namuose. Atrankos metodas: daugiapakopė, tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. <p><u>Pokalbiai</u></p> <p>Bendravome su:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos atstovais ● Nacionalinio visuomenės sveikatos centro atstovais ● Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos atstovais 	
3. Ne visos nuotekos prieš išleidžiant į gamtinę aplinką išvalomos iki nustatytų reikalavimų	<p><u>Dokumentų peržiūra</u></p> <p>Nagrinėjome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ES Tarybos Direktyvą dėl miesto nuotekų valymo; ● Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymą; ● Vandens įstatymą; ● Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymą; ● Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą; ● Vyriausybės nutarimus dėl: <ul style="list-style-type: none"> ○ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 metų plėtros strategijos patvirtinimo; 	<p>Įvertinti, ar</p> <ul style="list-style-type: none"> ● centralizuotai teikiamos nuotekų tvarkymo paslaugos atitinka nustatytus kokybės reikalavimus ● individualiai tvarkomos nuotekos išvalomos iki nustatytų reikalavimų

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<ul style="list-style-type: none"> ○ Vandenų srities plėtros 2017-2023 m. plėtros programos patvirtinimo; ● Aplinkos ministro įsakymus dėl: <ul style="list-style-type: none"> ○ Nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo; ○ Paviršinių nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo; ○ Vandens naudojimo ir nuotekų tvarkymo apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo; ○ Vandensaugos tikslų patvirtinimo; ○ Aplinkos apsaugos departamento nuostatų patvirtinimo; ● Vandens tiekėjų veiklos ir plėtros planus; ● Aplinkos apsaugos departamento ir savivaldybių pateiktą informaciją dėl nuotekų neišvalymo priežasčių įmonėse, kurios nepakankamai išvalytas nuotekas išleido tris ar daugiau metų. ● Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestuose, Eišiškėse, Kalvarijoje, Kybartuose, Kupiškyje, Pabradėje, Šeduvoje atliktų Aplinkos apsaugos departamento patikrinimų dokumentus. Teritorijas atsirinkome pagal individualios apkrovos dydį (7 teritorijas) ir pagal bendrą nuotekų apkrovos dydį (5 teritorijas). Teritorijas atsirinkome pagal Aplinkos apsaugos agentūros pateiktus duomenis. 	

Duomenų analizė

- Aplinkos apsaugos departamento pateiktus duomenis apie 2014–2019 m. atliktų patikrinimų, nustatytų pažeidimų skaičių;
- Aplinkos apsaugos agentūros pateiktus 2014–2019 m. duomenis apie nuotekų tvarkytojus, jų eksploatuojamus išleistuvus, valymo įrenginius, išleistus nuotekų kiekius ir pobūdį.
- 74 (iš 436) kvotinės atrankos metodu atrinktų ūkio subjektų nuotekų tvarkymo apskaitos 2014–2018 m. ataskaitų duomenis. Aplinkos apsaugos departamento pateiktus duomenis apie atliktų patikrinimų rezultatus. Aplinkos apsaugos agentūra pateikė informaciją apie nuotekų tvarkytojus ir jų išleistų nuotekų kiekius ir pobūdį. Tiriamaoji visuma suskaidyta į grupes pagal išleistą bendrą nuotekų kiekį, nepakankamai išvalytų ir nevalytų nuotekų, nereikalaujančių valymo, išvalytų iki nustatytų reikalavimų nuotekų kiekį. Iš kiekvienos grupės kvotinės atrankos būdu atrinkti nuotekų tvarkytojai.
- Aplinkos ministerijos pateiktus 2014–2018 m. mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionarių taršos šaltinių deklaracijų duomenis

Apklausa:

- UAB „Vilmorus“ Valstybės kontrolės užsakymu 2019 m. spalio 14–lapkričio 10 d. atlikta Lietuvos savivaldybių seniūnų apklausa „Namų ūkių apsirūpinimas geriamuoju vandeniu ir nuotekų tvarkymas“. Tikslas – gauti informaciją kiek namų ūkių seniūnijose apsirūpina geriamuoju vandeniu ir tvarko nuotekas individualiai; kokie naudojami individualūs nuotekų tvarkymo būdai. Tyrimo objektas: Lietuvos savivaldybių seniūnai. Respondentų skaičius: N = 270 (buvo siekiama apklausti visus 545 seniūnus, dalis seniūnų atsakė atsakyti į anketą); Apklausa būdas: mišrus (telefonu ir elektroniniu paštu).

Audito ataskaitos skyrius	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<ul style="list-style-type: none"> UAB „Vilmorus“ Valstybės kontrolės užsakymu 2019 m. rugsėjo 6–14 d. atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa. Tikslas – gauti informaciją kaip namų ūkiai apsirūpina geriamuoju vandeniu ir tvarko nuotekas; ar turi galimybes naudotis centralizuotai teikiamomis paslaugomis ir išsiaiškinti priežastis, kodėl jomis nesinaudoja. Tyrimo objektas: 18 metų ir vyresni Lietuvos gyventojai. Respondentų skaičius: N = 1001. Apklausos būdas: interviu respondento namuose. Atrankos metodas: daugiapakopė, tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. 	
	<p><u>Pokalbiai</u></p>	
	<p>Bendravome su:</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> Aplinkos apsaugos departamento atstovais Aplinkos apsaugos agentūros atstovais 	

Valstybinio audito ataskaitos
„Vandens tiekimas ir nuotekų
tvarkymas“
3 priedas

Pokyčių rodiklių duomenys

Rodiklis	Geriamojo vandens tiekimo paslaugų prieinamumas	Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas	Licencijuotų fizinių ir juridinių asmenų teikiančių geriamąjį vandenį dalis
Matavimo vienetas	Proc.	Proc.	Proc.
Pradinė reikšmė	83,1 proc.	76,5 proc.	65 proc.
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2019 m.	2019 m.	2019 m.
Siektina reikšmė	95 proc.	95 proc.	100 proc.
Tolerancijos ribos	Gerai	93–95 proc.	95–100 proc.
	Vidutiniškai	91–92,9 proc.	89–91,9 proc.
	Blogai	Mažiau kaip 91 proc.	Mažiau kaip 89 proc.
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2023 m.	2023 m.	2023 m.
Duomenų pateikimo periodiškumas	Kasmet	Kasmet	Kasmet
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	Aplinkos ministerija	Aplinkos ministerija	Valstybinė energetikos reguliavimo taryba ir Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba
Detalus skaičiavimo aprašymas	Geriamojo vandens tiekimo paslaugas gaunančių ir visų gyventojų santykis	Nuotekų tvarkymo paslaugas gaunančių ir visų gyventojų santykis	Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos ir Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos kontroliuojamų geriamojo vandens tiekėjų santykis.
Rodiklis	Vandenviečių dalis, iš kurių tiekiamas geriamasis vanduo, atlikus visų privalomų rodiklių tyrimus.	Iki nustatytų reikalavimų išvalyta komunalinių nuotekų dalis	
Matavimo vienetas	Proc.	Proc.	
Pradinė reikšmė	61 proc.	71 proc.	
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2018 m.	2019 m.	
Siektina reikšmė	80 proc.	95 proc.	
Tolerancijos ribos	Gerai	76–80 proc.	92–95 proc.
	Vidutiniškai	75,9–72,0 proc.	89–91,9 proc.
	Blogai	Mažiau nei 72 proc.	Mažiau nei 89 proc.
Siektinos reikšmės fiksavimo data	2023 m.	2023 m.	
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	Aplinkos ministerija	
Duomenų pateikimo periodiškumas	Kasmet	Kasmet	
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	Aplinkos ministerija	
Detalus skaičiavimo aprašymas	Vandenviečių, iš kurių tiekiamas vanduo, atlikus ne visų privalomų rodiklių tyrimus, ir visų vandenviečių santykis	Iki nustatytų reikalavimų neišvalytų nuotekų ir visų nuotekų santykis	

Valstybinio audito ataskaitos
„Vandens tiekimas ir nuotekų
tvarkymas“
4 priedas

Savivaldybių geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros planų įgyvendinimas

Eil. Nr.	Savivaldybė	Vandens tiekimo tinklai		Nuotekų tvarkymo tinklai	
		planuota (km)	įgyvendinta (km)	planuota (km)	įgyvendinta (km)
1	2	3	4	5	6
1	Akmenės r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	49,7	134,5	60,1
2	Alytaus m.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	67,0	planuose nėra kiekybinių reikšmių	56,1
3	Alytaus r.	479,0	192,5	509,0	215,6
4	Anykščių r.	115,0	34,1	190,0	37,7
5	Birštono	nėra sprendinių kiekybinių reikšmių planuose	14,5	38,0	7,4
6	Biržų r.	257,0	4,1	346,0	14,3
7	Druskininkų	planuose nėra kiekybinių reikšmių	55,0	planuose nėra kiekybinių reikšmių	22,1
8	Elektrėnų	163,9	32,5	160,5	28,7
9	Ignalinos r.	34,8	nėra duomenų apie plano vykdymą	118,7	nėra duomenų apie plano vykdymą
10	Jonavos r.	269,0	7,2	258,0	30,4
11	Joniškio r.	169,0	134,0	169,0	70,0
12	Jurbarko r.	nėra sprendinių kiekybinių reikšmių planuose	53,0	238,0	52,0
13	Kaišiadorių r.	96,0	94,2	planuose nėra kiekybinių reikšmių	113,1
14	Kalvarijos	58,5	10,5	71,3	25,1
15	Kauno m.	417,2	nėra duomenų apie plano vykdymą	planuose nėra kiekybinių reikšmių	nėra duomenų apie plano vykdymą
16	Kauno r.	216,0	97,0	215,0	72,5
17	Kazlų Rūdos	135,1	nėra duomenų apie plano vykdymą	152,1	nėra duomenų apie plano vykdymą
18	Kėdainių r.	136,0	51,3	180,0	70,0
19	Kelmės r.	44,0	65,3	49,5	51,8
20	Klaipėdos m.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	53,5	294,8	56,8
21	Klaipėdos r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	67,5	174,0	114,3

Eil. Nr.	Savivaldybė	Vandens tiekimo tinklai		Nuotekų tvarkymo tinklai	
		planuota (km)	įgyvendinta (km)	planuota (km)	įgyvendinta (km)
22	Kretingos r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	0,0	planuose nėra kiekybinių reikšmių	nėra duomenų apie plano vykdymą
23	Kupiškio r.	189,4	6,1	200,7	6,3
24	Lazdijų r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	22,3	230,5	30,3
25	Marijampolės	288,8	99,7	333,9	85,9
26	Mažeikių r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	40,5	139,6	48,0
27	Molėtų r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	0,1	41,0	0,5
28	Neringos	planuose nėra kiekybinių reikšmių	9,7	3,1	2,9
29	Pagėgių	109,0	5,3	100,0	23,9
30	Pakruojo r.	217,4	51,7	209,5	40,7
31	Palangos m.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	39,3	71,5	46,5
32	Panevėžio m.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	6,3	264,4	10,8
33	Panevėžio r.	573,3	39,6	573,3	44,7
34	Pasvalio r.	329,0	nėra duomenų apie plano vykdymą	planuose nėra kiekybinių reikšmių	nėra duomenų apie plano vykdymą
35	Plungės r.	20,0	0,8	66,0	3,2
36	Prienų r.	170,5	14,5	planuose nėra kiekybinių reikšmių	17,4
37	Radviliškio r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	97,5	planuose nėra kiekybinių reikšmių	90,8
38	Raseinių r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	28,4	planuose nėra kiekybinių reikšmių	45,4
39	Rietavo	86,3	29,0	86,3	26,0
40	Rokiškio r.	310,2	18,0	310,2	28,0
41	Skuodo r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	22,2	planuose nėra kiekybinių reikšmių	31,7
42	Šakių r.	273,1	1,6	250,9	4,3
43	Šalčininkų r.	374,2	nėra duomenų apie plano vykdymą	367,6	nėra duomenų apie plano vykdymą
44	Šiaulių m.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	21,3	289,6	138,1
45	Šiaulių r.	540,5	64,1	570,1	91,1
46	Šilalės r.	87,4	57,1	123,4	69,9
47	Šilutės r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	12,0	291,5	88,2

Eil. Nr.	Savivaldybė	Vandens tiekimo tinklai		Nuotekų tvarkymo tinklai	
		planuota (km)	įgyvendinta (km)	planuota (km)	įgyvendinta (km)
48	Širvintų r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	36,3	planuose nėra kiekybinių reikšmių	31,2
49	Švenčionių r.	545,8	14,0	521,7	21,4
50	Tauragės r.	47,4	58,3	117,5	101,2
51	Telšių r.	32,5	28,3	planuose nėra kiekybinių reikšmių	84,9
52	Trakų r.	planuose nėra kiekybinių reikšmių	61,3	134,0	72,0
53	Ukmergės r.	197,6	39,8	223,9	64,3
54	Utenos r.	257,6	59,9	262,1	76,5
55	Varėnos r.	200,6	16,0	223,6	30,8
56	Vilkaviškio r.	64,7	80,0	planuose nėra kiekybinių reikšmių	121,4
57	Vilniaus m.	1013,4	190,1	planuose nėra kiekybinių reikšmių	126,2
58	Vilniaus r.	565,8	324,6	planuose nėra kiekybinių reikšmių	584,9
59	Visagino	planuose nėra kiekybinių reikšmių	nėra duomenų apie plano vykdymą	planuose nėra kiekybinių reikšmių	nėra duomenų apie plano vykdymą
60	Zarasų r.	132,0	11,2	planuose nėra kiekybinių reikšmių	30,1

Valstybinio audito ataskaitos
„Vandens tiekimas ir nuotekų
tvarkymas“
5 priedas

Neinventorizuoti geriamojo vandens tiekimo, komunalinių ir paviršinių nuotekų tinklai

Eil. Nr.	Savivaldybė	Neinventorizuoti geriamojo vandens tiekimo tinklai		Neinventorizuoti komunalinių nuotekų tinklai		Neinventorizuoti paviršinių nuotekų tinklai	
		km	proc.	km	proc.	km	proc.
1	Akmenės r.	112,8	66,4	107,5	60,4	63,0	97,2
2	Alytaus r.	138,6	80,3	50,2	64,6	-	-
3	Anykščių r.	189,7	79,4	94,5	64,7	2,3	15,6
4	Birštonas	18,8	55,3	13,2	44,2	0,0	0,0
5	Biržų r.	132,0	81,5	122,0	66,7	14,0	65,8
6	Elektrėnų r.	63,6	59,8	58,6	40,0	0,0	0,0
7	Ignalinos r.	199,6	82,0	53,1	58,7	13,7	90,6
8	Joniškio r.	84,2	46,2	37,2	28,7	0,0	0,0
9	Jurbarko r.	151,0	50,5	88,0	59,1	-	-
10	Kaišiadorių r.	135,5	60,0	62,3	36,4	0,0	0,0
11	Kalvarijų r.	60,5	78,5	19,8	36,6	1,1	17,7
12	Kauno m.	554,5	39,8	532,1	56,1	299,0	86,1
13	Kauno r.	38,0	11,6	15,9	7,0	254,7	92,7
14	Kazlų rūda	1,6	3,5	5,2	9,4	5,9	62,1
15	Kėdainių r.	219,8	62,5	130,6	51,2	57,5	88,4
16	Kelmės r.	150,2	79,7	49,1	52,8	4,0	32,0
17	Klaipėdos m.	163,0	34,5	114,0	26,7	236,0	70,4
18	Klaipėdos r.	81,0	25,3	50,0	14,2	0,0	0,0
19	Kretingos r.	211,7	71,2	100,4	51,4	33,4	80,6
20	Lazdijų r.	15,0	14,0	14,0	24,2	-	-
21	Mažeikių r.	294,0	89,9	194,0	83,3	57,4	99,3
22	Molėtų r.	105,0	66,9	19,6	32,6	10,4	75,6
23	Neringa	12,0	26,1	26,8	46,7	-	-
24	Pakruojo r.	35,5	19,3	29,6	23,6	3,1	10,9
25	Panevėžio m.	37,4	8,0	17,5	4,4	152,2	69,2
26	Panevėžio r.	107,1	65,4	55,5	53,1	-	-
27	Pasvalio r.	205,0	88,4	87,0	69,6	232,2	100,0
28	Plungės r.	146,0	63,2	72,0	35,6	22,0	71,0
29	Prienų r.	67,8	38,3	26,8	28,5	0,0	0,0
30	Raseinių r.	254,0	71,8	11,0	11,4	9,0	55,2
31	Rietavas	47,6	56,8	16,1	34,3	5,2	100,0
32	Rokiškio r.	72,0	28,9	11,0	8,9	-	-
33	Šakių r.	367,0	79,3	27,0	16,3	31,0	77,5
34	Šiaulių r.	2,2	0,7	1,8	0,8	3,5	11,9
35	Šilutės r.	90,0	25,1	4,5	1,9	0,0	0,0

Eil. Nr.	Savivaldybė	Neinventorizuoti geriamojo vandens tiekimo tinklai		Neinventorizuoti komunalinių nuotekų tinklai		Neinventorizuoti paviršinių nuotekų tinklai	
		km	proc.	km	proc.	km	proc.
36	Širvintų r.	97,8	72,9	14,3	26,8	35,8	25,6
37	Švenčionių r.	237,5	88,2	73,0	73,0	6,0	29,5
38	Tauragės r.	228,0	70,6	172,4	52,0	50,5	77,1
39	Trakų r.	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-
40	Ukmergės r.	293,2	72,4	189,2	63,3	41,1	52,0
41	Utenos r.	151,8	44,6	81,8	36,6	19,8	34,3
42	Vilkaviškio r.	222,1	71,9	65,1	35,9	11,2	100,0
43	Visaginas	20,9	20,0	0,0	0,0	5,3	6,9
44	Zarasų r.	118,0	91,1	44,4	67,7	3,0	20,0
45	Jonavos r.	57,3	25,5	74,7	37,7	109,0	91,8
46	Skuodo r.	105,1	79,8	45,8	54,5	0,0	0,0
47	Vilniaus r.	202,3	42,2	182,0	43,5	9,9	53,7
48	Radviliškio r.	131,5	33,8	130,0	39,9	11,0	24,2
49	Varėnos r.	125,3	83,0	43,4	48,9	10,4	71,4
50	Vilniaus m.	116,3	7,5	62,7	5,4	1501,1	98,0
51	Alytaus m.	80,0	34,6	68,0	34,2	99,0	69,7
52	Šiaulių m.	0,0	0,0	0,0	0,0	51,1	19,5
53	Druskininkai	27,0	23,1	21,1	17,9	86,4	100,0
54	Šilalės r.	134,2	65,9	25,6	23,9	0,0	0,0
55	Kupiškio r.	70,4	78,2	48,0	69,6	5,0	70,4
56	Marijampolė	122,0	31,1	91,0	34,7	36,9	43,9
57	Telšių r.	315,5	91,8	131,4	61,5	13,1	32,8
58	Pagėgiai	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-
59	Palangos m.	137,9	75,4	138,1	69,2	0,0	0,0
60	Šalčininkų r.	90,0	69,2	80,0	65,0	30,0	97,9

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis

NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽŪSTAMI

